

**ІНВЕСТИЦІЙНИЙ
ПАСПОРТ
МІСТА ЧЕРКАСИ**

РОЗДІЛ 1.

ПРОФІЛЬ МІСТА ЧЕРКАСИ

ЧЕРКАСЬКА МІСЬКА РАДА

2017 рік

Відстані до основних центрів та кордонів

до аеропорту Жуляни 192км (119,3 милі);

до найбільших міст України:

- до Києва 189 км (117,44 милі);
- до Харкова 371 км (230,53 милі);
- до Дніпропетровська 281 км (174,6 милі);
- до Львова 727 км (451,7 милі);
- до Одеси 445 км (276,5 милі);

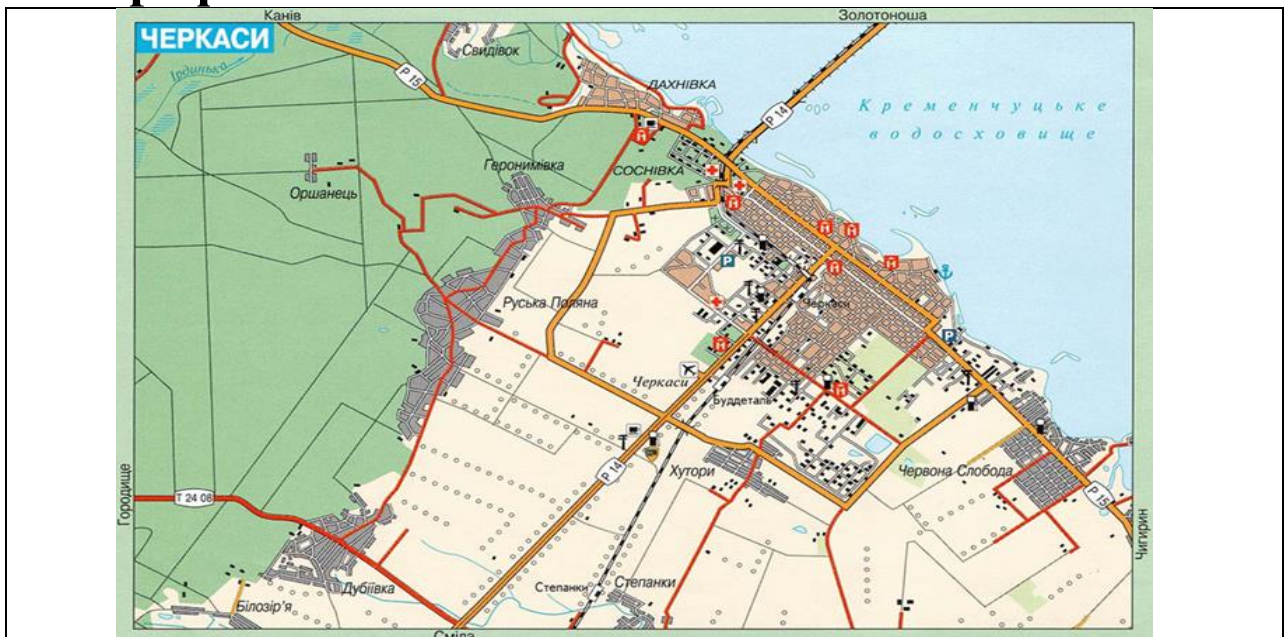
до найбільших європейських міст:

- до Лондона 2592 км (1610,5 милі);
- до Парижа 2588 км (1608,1 милі);
- до Берліна 1526 км (948,2 милі);
- до Рима 2541 км (1578,9 милі);
- до Варшави 966 км (600,2 милі);

до пунктів пропуску через державний кордон України:

- до переходу Ягодин – Дорогуськ (на кордоні з Польщею) 692 км (429,9 милі);
- до переходу Ужгород - Вишне-Нємецьке (на кордоні з Словаччиною) 998 км (620,1 милі);
- до переходу Чоп - Захонь (на кордоні з Угорщиною) 1000 км (621,3 милі);
- до переходу Дякове – Халмеу (на кордоні з Румунією) 1030 км (640 миль);
- до переходу Танюшівка – Ровеньки (на кордоні з Російською Федерацією) 662 км (411,3 милі);
- до переходу Виступовичі – Словечно (на кордоні з республікою Білорусь) 406 км (252,2 милі);
- до переходу Могилів-Подільський – Отач (на кордоні з республікою Молдова) 405 км (251,6 милі);

Географічні особливості

Черкаси розташовані в Центральній Україні, на високому правому березі головної річкової артерії України — Дніпра, зокрема, створеного в його середній течії Кременчуцького водосховища, через яке збудовано найбільший міст-дамбу в Україні. Рельєф історичної частини міста сформували Замкова гора, на якій колись розташовувався Черкаський замок, та численні яри в Соснівці. Більша частина міста розташована на рівнині. Площа міста Черкаси становить 77,5 км². Місто простяглось на 17 км уздовж берега Кременчуцького водосховища, завширшки Черкаси близько 8 км.

Черкаси межують з Свидівською, Герониміською, Хутірською, Русько-Полянською, Червонослобідською сільськими радами, землі яких прилягають до міста.

Територія міста повністю належить до лісостепової зони. Відповідно до геоморфологічної та орогідрографічної ситуації природний ґрунтовий покрив території неоднорідний.

Домінуючими в західній половині міста та його околиць є темно-сірі опідзолені ґрунти в комплексі з лучно-чорноземними та чорноземами опідзоленими і деградованими. Східна половина міста покрита чорноземами осолоділими, чорноземами глибокими малогумусними в комплексі з лучно-чорноземними ґрунтами і солодями. Ці ґрунти вважаються найбільш родючими в регіоні.

Територія борової тераси (район Соснівки-Дахнівки) складена піщаними та глинисто-піщаними ґрунтами дернового типу - від пісків слабогумусованих до дернових з різним ступенем розвинутості гумусового горизонту та оглеєності. Рівень родючості через низький вміст гумусу цих ґрунтів низький, а піщаний механічний склад, обумовлюючи вітрову ерозію, потребує їх лісозакріплення.

Низькі та заплавні ділянки зайняті гідроморфними ґрунтами переважно легкого механічного складу - лучними солонцюватими та болотними, нерідко

в комплексі з солонцями. Природна родючість гідроморфних ґрунтів низька через їх перезволоженість (значна частина їх відноситься до заливних луків), малу структурованість гумусового горизонту та низький вміст поживних речовин. Тому ґрунти потребують меліорації, мінерального та органічного живлення; вони здебільшого сприятливі для вологолюбних насаджень, організації лугопаркових зон.

В структурно-тектонічному відношенні місто знаходиться в межах північно-східного середньодніпровського схилу Українського кристалічного щита з різким падінням його поверхні, в межах якого і сформувалась терасова правобережна рівнина. В межах міста докембрійський фундамент залягає на глибинах понад 180 м і представлений гнейсами, пегматитами. Зверху він перекритий потужною товщею тріасових, юрських, палеогенових осадових відкладів. Інженерно-геологічний шар товщею від декількох до декількох десятків метрів представлений переважно четвертинними піщаними відкладами з прошарками супісків та суглинків, перекритими на терасах горизонтом лесовидних суглинків товщиною в декілька метрів. В районі Соснівки верхній шар відкладів - це еолові піски потужністю до 10 м.

Таким чином, геолітологічна основа є сприятливою в інженерно-геологічному відношенні для містобудівного освоєння території.

В гідрогеологічному відношенні територія міста розташована в межах басейну Дніпровсько-Донецької западини. Підземні води спостерігаються у всіх стратиграфічних комплексах осадових порід - крейдяних, палеогенових, неогенових, четвертинних відкладах.

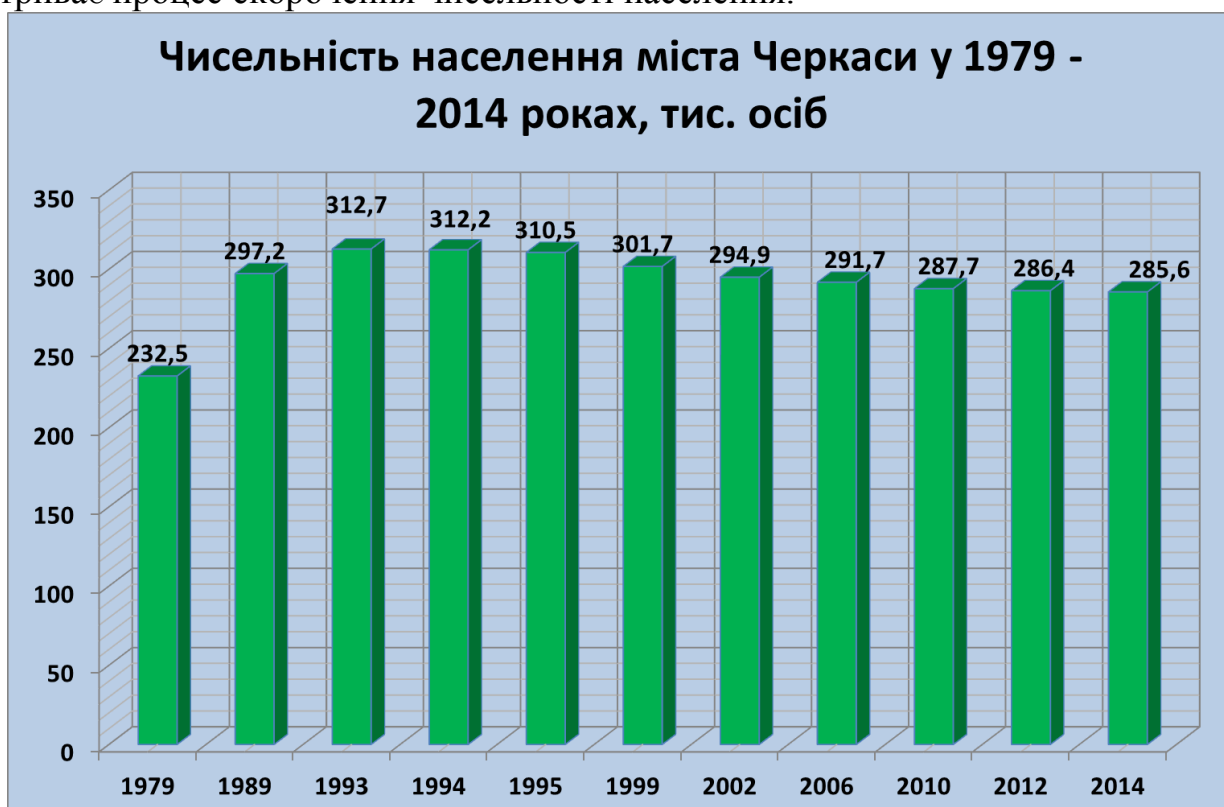
Адміністративно – територіальні одиниці

Територіально Черкаси складаються з безпосередньо міста Черкаси та з селища Оршанець (навчальний центр Державної прикордонної служби України).

Населення

	Одиниці виміру	2000	2005	2010	2015	2016
Наявне населення (на кінець року)	осіб	296000	292888	287712	284235	282439
Щільність населення (на кінець року)	осіб на 1 км ²	4247	4184	3689	3662	3640
Розподіл наявного населення за статтю (на кінець року)						
Чоловіки	осіб	140600	133466	130610	130138	129382
Жінки	осіб	164900	156955	154635	154097	153057
На 1000 чоловіків припадає жінок (на кінець року)	осіб	1172	1175	1183	1184	1183

Максимальна чисельність жителів міста – 312,7 тис. осіб зафіксована на 1 січня 1994 р. З того часу в Черкасах, як в більшості регіонів України триває процес скорочення чисельності населення.

За даними Держкомстату України, на початок 2017 р. чисельність наявного населення в Черкасах становила 282439 осіб.

Серед обласних центрів України за чисельністю населення Черкаси посідають 15 місце.

№	Місто	Населення на (01.01.2003), тис. осіб	Населення на (01.01.2015), тис. осіб	Зміна 2003–2015
1	Київ	2.621.689	2.887.974	+10,16%
2	Харків	1.466.297	1.452.887	-0,91%
3	Одеса	1.021.064	1.016.515	-0,45%
4	Дніпропетровськ	1.071.421	992.178	-7,40%
5	Донецьк	1.026.036	965.828	-5,87%
6	Запоріжжя	811.078	761.992	-6,05%
7	Львів	758.686	759.094	+0,06%
8	Миколаїв	511.522	494.763	-3,28%
9	Луганськ	499.040	463.287	-7,16%
10	Вінниця	357.941	372.484	+4,06%
11	Сімферополь	363.997	363.341	-0,18%
12	Херсон	364.345	334.851	-8,10%

13	Полтава	315.268	294.962	-6,44%
14	Чернігів	303.817	294.760	-2,98%
15	Черкаси	294.823	285.608	-3,13%
16	Суми	291.586	271.570	-6,86%
17	Житомир	282.321	269.942	-4,38%
18	Хмельницький	253.952	267.736	+5,43%
19	Чернівці	241.166	264.333	+9,61%
20	Рівне	248.472	249.639	+0,47%
21	Івано-Франківськ	233.673	247.792	+6,04%
22	Кіровоград	260.233	240.942	-7,41%
23	Тернопіль	226.318	217.773	-3,78%
24	Луцьк	206.215	217.103	+5,28%
25	Ужгород	117.220	115.515	-1,45%

Скорочення чисельності населення міста пов'язане з негативними процесами, що відбувалися після 1990 року в Україні загалом та в господарському комплексі міста зокрема, загальним зниженням рівня життя, що призвело до зменшення народжуваності і збільшення смертності.

Як результат вищезазначених демографічних та міграційних процесів, відбулися негативні зміни у віковій структурі населення: дещо зменшилась частка населення молодшої вікової групи, та збільшилась частка населення старшої вікової групи. Відбулося певне «старіння» населення міста: якщо на кінець 2001 року середній вік жителя Черкас становив 37,1 року, то вже на початок 2017 р. цей показник становив 41,5 р.

Динаміка вікової структури населення за основними віковими групами наведена нижче в таблиці:

	Розподіл постійного населення за окремими віковими групами (на кінець року), осіб			Демографічн е навантаження на 1000 осіб у віці 15-64 роки особами у віці 0-14 та 65 років і старше (на кінець року), осіб	Частка окремої вікової групи у загальній кількості постійного населення (на кінець року), %		
	обидві статі				0-14 років	15-64 роки	65 років і старше
	0-14 років	15-64 роки	65 років і старше				
2005	36897	217540	35984	335	12,7	74,9	12,4
2010	34452	214491	36302	330	12,1	75,2	12,7
2011	34677	212564	37204	338	12,2	74,7	13,1
2012	35182	210591	38151	348	12,4	74,2	13,4
2013	35856	208233	39433	362	12,7	73,4	13,9
2014	36514	205402	41225	378	12,9	72,5	14,6
2015	37298	202305	42165	391	13,2	71,8	15,0

	Одиниці виміру	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Середній вік (на кінець року)	років	...	38,5	39,9	40,2	40,4	40,7	41,0	41,2
Кількість живонароджених	осіб	1962	2290	2721	2711	2831	2759	2809	2663
на 1000 осіб наявного населення	‰	6,5	7,8	9,4	9,4	9,9	9,6	9,8	9,3
Кількість померлих	осіб	3347	3424	3259	3067	3206	3208	3287	3314
на 1000 осіб наявного населення	‰	11,2	11,7	11,3	10,7	11,2	11,2	11,5	11,6
Природний приріст (скорочення) населення	осіб	-1385	-1134	-538	-356	-375	-449	-478	-651
на 1000 осіб наявного населення	‰	-4,7	-3,9	-1,9	-1,3	-1,3	-1,6	-1,7	-2,3
Кількість померлих дітей у віці до 1 року	осіб	22	19	16	11	26	10	18	20
на 1000 живонароджених	‰	10,9	8,3	5,9	4,1	9,2	3,6	6,4	7,5
Міграційний приріст (скорочення) населення	осіб	-2300	-15	-200	-444	-146	47	97	-722
на 1000 осіб наявного населення	‰	-7,7	-0,1	-0,2	-1,5	-0,5	0,2	0,4	-2,5
Кількість шлюбів	одиниць	1644	2481	2391	2975	2374	2568	2937	3047
на 1000 осіб наявного населення	‰	5,5	8,5	8,3	10,4	8,3	9,0	10,3	10,7
Кількість розлучень ¹	одиниць	1857	1407	1025	506	390	408	376	388
на 1000 осіб наявного населення	‰	6,2	4,8	3,6	1,8	1,4	1,4	1,3	1,4

Історична довідка

Вже в пізньому палеоліті (40-10 тис. років тому) місце розташування Черкас знаходилося в зоні стійкого заселення та господарської діяльності людини. До епохи мезоліту (9-6 тис. років до н. е.) відносяться окремі артефакти, знайдені на території Черкас, поруч з сучасною Долиною троянд. Також відома стоянка Дніпровець епохи раннього мезоліту, в гирлі річки на околиці мікрорайону Дахнівки, що відноситься до зимовніковської культури (9-7 тис. років до н. е.) В IV ст. н. е.. на березі Дніпра, на території майбутнього міста (сучасний район готелю «Дніпро»), існувало поселення черняхівської культури. Поряд знаходився могильник жителів цього поселення, функціонування якого датується приблизно 350-375 рр. н. е. .

За часів Київської Русі, на території сучасного міста існувало поселення - городище, яке входило в систему оборонних замків-фортець для захисту від кочівників, що підтверджується виявленими артефактами - зброєю, знаряддями праці, монетами, датованими X-XII ст. Судячи з досліджених археологами і антропологами поховань, основним населенням цього селища були слов'яни і алани, невелика частина його жителів вже були

християнами. Представники алан та інших кочових іраномовних племен скіфо-сарматського походження перебували на службі київського князя, проте вже в XII в. їх сліди губляться, згадки в літописах відсутні. Літопис також називає берендеїв, яких селили тут київські князі, чорними клобуками або черкасами. Звідси бере назву одна з теорій походження назви міста.

Татаро-монгольська навала надовго спустошило ці землі, але з часом люди потроху поверталися, відродилося життя. Безперервний розвиток міста простежується з кінця XIII ст. Російський історик І.М.Болтін у своїх дослідженнях стверджує, що Черкаси засновані 1284 року, що на 2 роки раніше за офіційно прийняту дату. Цієї ж думки дотримуються і відомі вчені-історики М.М.Карамзін, П.П.Семенов-Тянь-Шанський та інші.

Перша письмова згадка про Черкаси датується 1305 роком у Густинському літописі відомостями про те, що в "літо 1305 литовський князь Гедимін завоював Київ, потім Канів і Черкаси". Черкаси згадуються там як вже існуюче місто. Місцевий люд, що тяжів до укріпленого міста, як і всіх українців, тоді називали черкасами.

Починаючи з 1360-их років XIV століття в історії Черкас розпочинається період, пов'язаний із входженням міста до Литовського князівства. Відтоді Черкаси, в складі автономного на той час від литовських урядників удільного Київського князівства, стають центром Черкаського староства. Тут постійно перебував староста – намісник великого литовського князя. Так, у 1384 році місто згадується як укріплене місто на південних окраїнах держави. Роль Черкас зросла наприкінці XV століття, коли посилювались напади кримських татар на Україну. Так, у 1483 році мешканці міста успішно відбили напад військ хана Менглі-Герая. Черкаський замок разом з замками Вінниці, Брацлава і Канева утворював своєрідну лінію оборони на південних рубежах Київської землі, на шляху кримсько-татарських нападників.

Географічні й політичні умови впливали і на внутрішнє життя Черкас. В цей період місто стає одним із осередків формування нового соціального стану — козацтва. Польський історик і етнограф Едвард Руліковський, автор статті про місто Черкаси у «Географічному Словнику Королівства Польського», наводить переказ про те, що ще до переселення за Дніпровські пороги у XVI ст., перша Січ була біля с. Дахнівка - нині мікрорайону Черкас. Перші згадки про козаків відносяться до періоду, коли намісником черкаським був князь Богдан Глинський (1488-1495), людей якого татари називали "козаками черкаськими". Особливо уславились черкаські козаки в той період, коли старостою черкаським і канівським в 1514—1535 роках був Остафій Дашкевич (1472-1535). У цей час (1531р.) Черкаси витримали місячну облогу військ кримського хана Саадет-Герая. За час свого старостування Дашкевич очолив кілька вдалих походів черкасців проти кримських татар і турків. Урядуючи в Черкасах і Каневі, Дашкевич згуртував навколо себе козаків, зміцнив роль цих міст як центрів формування українського козацтва. У середині XVI століття місце черкаського й канівського старости посідав князь Дмитро Вишневецький - один з перших

гетьманів запорозького козацтва. Від назви міста, навколо яких поселялись козаки, їх почали називати черкасами. А в російських документах XVI-XVII століть черкасами називали вже всіх українців.

Для оборони міста 1549 року черкаські звали на виступі дніпровської кручі (пізніше Замковій горі) фортецю. Від поля її відділяв широкий рів, саме ж місто розбудовувалось обабіч замку. На виступах круч височіли дерев'яні церкви. Були у місті і муровані будівлі. Серед них — споруди, що містились на території сучасного скверу Богдана Хмельницького. Тут була резиденція князів Вишневецьких, укріплена високими мурами.

Відіграючи роль своєрідного плацдарму у заселенні пониззя Дніпра, Черкаси далі розвивались як місто. Тоді місто нараховувало 2 тис. дорослих жителів. Городяни обробляли землю, ловили рибу в Дніпрі та численних річках і озерах, полювали, розводили бобрів, приручали диких коней, тримали пасіки. Водним шляхом Черкаси вже тоді сполучались не тільки з прилеглими до Дніпра землями, а й з Волиною — через Прип'ять та її праві притоки. Центром міського життя у той час був замок, збудований на місці старого. Він стояв на найвищій, вигідній з погляду оборони, Замковій горі над Дніпром. Стіни цієї фортифікаційної споруди були зведені з міцних дубових і соснових колод і по периметру мали 4 башти, між якими було 29 засипаних землею зрубів з накриттям. На випадок облоги в замку зберігалось продовольство і вода.

1 липня 1569 року відбулося підписання Люблінської унії, згідно з якою Україну, а отже і місто Черкаси, було передано зі складу Великого князівства Литовського до Польської корони. Розпочалася польська колонізація краю. У 1591 році вибухнуло повстання під проводом гетьмана Криштофа Косинського, котрий загинув у Черкасах від рук челяді черкаського старости Олександра Вишневецького. У 1595 році повстання під проводом Северина Наливайка поширилось і на територію Черкащини, міста Канів і Черкаси перейшли під контроль повстанців.

В історії міста особливе місце посідає Черкаський полк, який утворений 1625 року як один з полків реєстрового козацтва. У роки Національно-Визвольної війни з 1648 року він набув значення адміністративно-територіальної одиниці. Тоді Черкаський полк був одним з найбоездатніших і брав участь в усіх важливих битвах війська Богдана Хмельницького.

Спогади сучасників про Черкаси 17 сторіччя:

Гійом ле Вассер де Боплан французький інженер і військовий картограф, з початку 1630-х перебував на польській службі, на території нинішньої України, творець перших карт території України на основі інструментальних зйомок, автор «Опису України» 1637 рік.:

«... Черкаси дуже старе місто, добре розміщене і придатне для укріплення. Я бачив його у час розквіту, коли сюди звідусіль сходились козаки і навіть мав резиденцію сам гетьман реєстрових козаків. У той час, як ми з ними воювали, вони теж тримали тут козацький полк. Є також пором для переправи через

річку...»

Архідиякон Павло Алеппський «Подорож антіохійського патріарха Макарія в Росію» 1655 рік:

«...Переправившись через Дніпро, і, проїхавши дві милі, прибули в торгове місто, місце походження козаків, по імені Черкаси. Тут вони споряджають судна, які ходять в Чорне море, так як річка Дніпро тече біля самого міста. Тут вперше з'явилися козаки...».

Евлія Челебі богослов, державний діяч, мандрівник і письменник Османської імперії 17 століття «Книга подорожей», 1657 рік:

«...Черкаси це кам'яна фортеця у володіннях польського короля. Однак намісник польського короля обмежений у своїх діях, і фортеця знаходиться під владою Дорошенка. Черкаси — це міцна кам'яна споруда, паланка, оточена насипним земляним валом з частоколом з колод, яка стоїть на березі Дніпра. У фортеці близько тисячі критих тесом будинків, монастир з трьома дзвонами, її лавки, гармати, арсенал чудові... У цій фортеці 3 тис. війська. І невірні саме цієї фортеці, користуючись придатними для цього човнами, нападають на прибережні землі Чорного моря...»

За переписом 1622 р., у місті нараховувалося 120 дворів «послушних» міщан, зобов'язаних до кінної служби при старості, і понад 1000 козацьких «непослушних» дворів (разом з хуторами), тобто, рахуючи в середньому по 6 осіб на двір, понад 6700 жителів

11 квітня 1714 р. за мирним договором між Річчю Посполитою і Туреччиною, укладеним у Константинополі, Правобережжя України, а з ним разом і Черкаси, було оголошене володінням Польщі. 1791 року місто отримало магдебурзьке право, хоч існує версія, що такий привілей Черкаси мали й раніше.

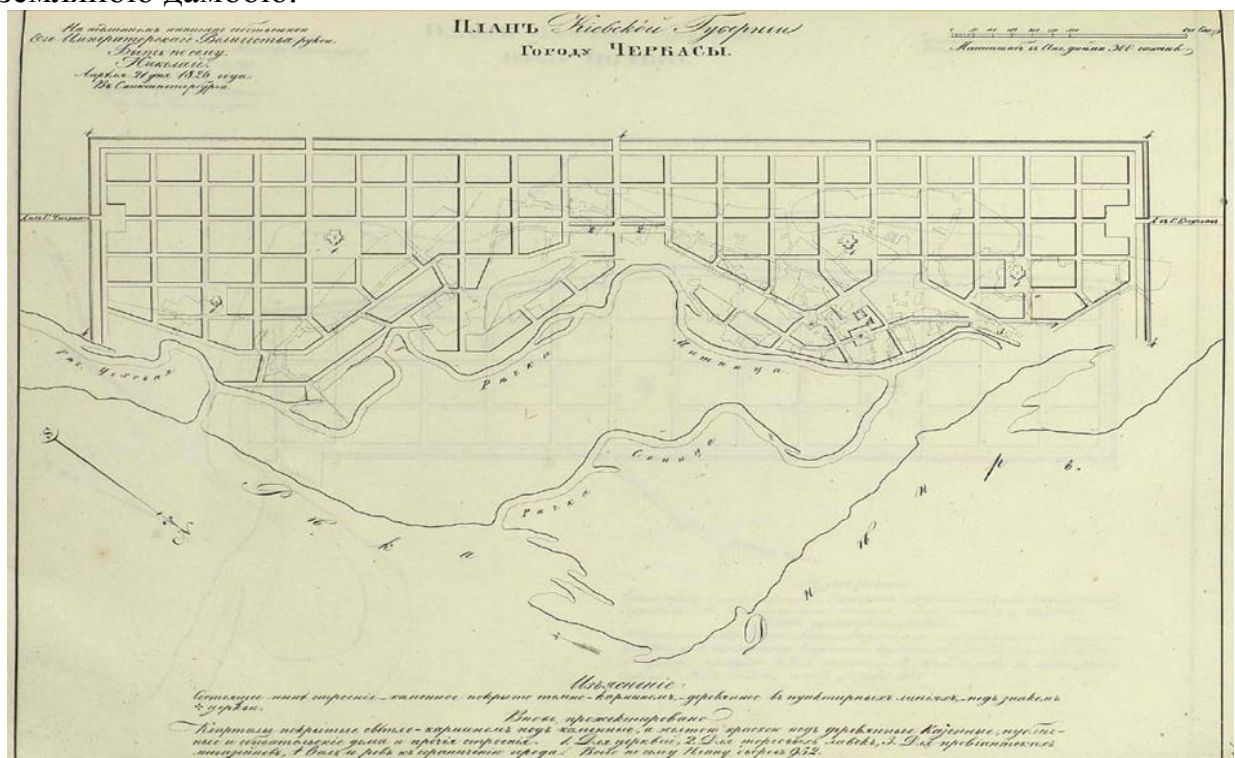
Після другого поділу Польщі 1793 року місто відійшло до Росії, ставши одним з повітових центрів Вознесенського намісництва, а з серпня 1797 року — Київської губернії. На той час у місті було 535 дворів, 4 церкви, єврейська синагога, 3 шинки, 17 кузень, 8 крамниць, 2 бані та 2 вітряки. Населення становило 3 657 осіб, з них міщан було 471 особа, дворових — 81, казенних селян — 29, купців — 76 осіб.

Указом 1831 року цар Микола I скасував магдебурзьке право по всій Україні, в т.ч. втратило право самоуправління і місто Черкаси - замість обраного міщанами бургомістра владою призначався градоначальник. На початку XIX ст. почалась розробка плану генеральної забудови міста, яка здійснювалась потім з обов'язковим дотриманням певних норм і правил. Будівлі й садиби повинні були розміщуватись з суворим урахуванням протипожежних норм й інтересів забудови міста в цілому. Споруджувати будинки дозволялось лише при умові використання затверджених типових зразкових проектів з обов'язковим пофарбуванням у відповідний колір. Правила передбачали не тільки кількість поверхів, розміри і розміщення

будинку, але й необхідність спорудження господарських приміщень та огорожі з ворітьми. В складанні проектів будинків брали участь відомі архітектори В.В.Стасов, Л.Руска, В.Гесте та інші. Майже вся нагірна територія міста була поділена на рівні прямокутники. Кожен квартал розбивався на 14 ділянок. На довшій стороні розміщувалось 5 будинків, на коротшій — 3. За планом вся територія міста складалась з 952 таких ділянок.

Ділилось місто на 5 частин. Соснівка слугувала місцем заміських прогулянок. Крім того, тут містились дачі місцевих багатіїв. Місцевість між сучасними вулицями Можайського та Пушкіна, називалась Казбет. Тут мешкали бідніші верстви населення. В районі сучасних вулиць Університетської та Красіна стояли вітряки. Від вулиці Пушкіна до Пастерівської простягалось власне місто (Середина).

На місці сучасних музичного училища та Палацу юності знаходились відповідно чоловіча і жіноча гімназії. У квадраті вулиць Лазарева, Хрещатик Байди Вишневецького та Бульвару Шевченка була Соборна площа із Свято-Миколаївським собором. Поруч — ринок. Там, де зараз кінотеатр «Салют» та дитячий парк, містились театр і цирк. На розі вулиць Гоголя та Смілянської була міська управа. А поруч — офіцерське зібрання. Від Пастерівської до площі 700-річчя знаходилась Кривалівка. Тут до початку XX століття було 3 монастирі та 10 шинків. Внизу — Митниця, де розміщувались основні промислові підприємства: цвяхо-болтовий, чавуноливарний, деревообробний заводи, механічні млини, пристань. Узбережжям жили рибалки, матроси, плотогони, ближче до узвозу — робітники, ремісники. Під час повені води Дніпра підходили до самих круч, затоплюючи все навкруги. Щоб уникнути підтоплення, в кінці XVIII ст. Митниця була відгороджена від Дніпра земляною дамбою.

Кожна частина міста мала свій громадський центр — майдан, де

проводились ярмарки, базари та сходки. У центрі міста збереглись будинки, які мають значну історичну та архітектурну цінність. Перша в Черкасах двоповерхова споруда зведена в середині XIX століття, - це частина будинку медичного училища. Цікаві за архітектурою будинок колишнього банку (нині редакція газети «Вечірні Черкаси»), приватний будинок (нині Палац одруження). Після Другої Світової війни тут тривалий час знаходився обласний краєзнавчий музей.

На місці сучасного скверу Хмельницького у XVIII ст. спорудили в'язницю, а пізніше — урядовий центр (так звані «присутственні місця»). Наприкінці XIX та початку XX століть приміщення знову перебудовали під в'язницю. Під час революційних подій 1918-1920 рр. вони були зруйновані.

У липні 1859 року в місті перебував Т. Г. Шевченко, якого заарештували біля Прохорівки і відвезли до Черкас. Тут поет склав свої вірші «Сестрі» та «Колись дурною головою», записав народну пісню «Чи бачиш ти, дядьку...», виконав відомий малюнок «В Черкасах». У будинку черкаських купців Цибульських, де перебував під домашнім арештом Т.Г. Шевченко, нині розташований Музей Кобзаря.

На другу половину XIX століття припало стрімке економічне піднесення міста. В 1854 році у Черкасах збудовано рафінадний завод Тульско-Черкаського акціонерного товариства рафінадних і цукрових заводів братів Терещенків — один з найбільших у Росії на той час та єдиний в Україні. У 1913 р. на підприємстві працювало 3307 робітників. В 1870 році в місті почала розвиватись деревообробна промисловість. Був пущений великий лісопильний завод підприємця Чорнобильського.

Після завершення в 1876 році прокладання залізниці, з'явилися перші промислові підприємства: цукроварня, цегельня, лісопильний завод, тютюнова фабрика. Неабиякого розвитку набули металообробна, машинобудівна, борошномельна галузі та торгівля.

На кінець XIX століття у місті вже нараховувалось 29 фабрик та заводів, а у 1911 році — 57. В місті діяли десятки торговельних контор, складів, магазинів. Відбувалось 3 ярмарки на рік, по 3 дні кожна. Зростав вантажообіг пристані. Велике значення для Черкас мало спорудження в 1912 році залізничного моста через Дніпро і налагодження прямого залізничного сполучення по магістралі Одеса - Бахмач через місто. Більшість промислових підприємств знаходились біля Дніпра, яким перевозили сировину та готову продукцію.

У 1911 році інженер Володимир Шухов збудував у Черкасах «шухівську» водонапірну вежу гіперболоїдної конструкції (нині на території "Водоканалу"), одну з 11 уцілілих на даний час.

В післявоєнні роки відновився розвиток економіки. З 1954 року місто стає центром новоствореної Черкаської області. Провідними галузями промисловості стали хімічна, машинобудівна, приладобудівна, переробна та харчова. 1961 року, з будівництвом Кременчуцької ГЕС та утворенням Кременчуцького водосховища, через новостворене Черкаське море зводять найдовшу в Україні дамбу з мостом довжиною до 15 км.

Природні ресурси

Місто розташоване у межах Придніпровської низовини, на правому березі Дніпра, в лісостеповій зоні. Загалом клімат міста є помірно континентальним з м'якою зимою і теплим літом. На особливості мікроклімату впливає розташування Черкас поблизу великої водойми - Кременчуцького водосховища.

З північного заходу та з півночі місто оточує лісовий масив — Черкаський бір, що є найбільшим (28,5 тисячі га) у державі сосновим лісом природного походження. Лісові насадження Черкаського бору мають надзвичайно велике природоохоронне значення. Покриваючи піщані тераси берега Дніпра, вони запобігають руху та здуванню пісків, а також змиву та розмиву ґрунтів. Ліси прибережної смуги регулюють поверхневий стік атмосферної вологи, захищають береги найбільшого в Дніпровському каскаді Кременчуцького водосховища від розмивання. Вони покращують мікроклімат прилеглих територій та сприяють збереженню малих рік. Дуже часто жителі Черкас відпочивають та милуються природою у «Соснівці». Ця частина Черкаського бору розміщена на піщаній терасі Дніпра на околиці міста. З дерев тут переважає сосна звичайна, як і всюди в Черкаському борі (до 65% від усіх деревних порід). Крім сосни тут ще росте дуб звичайний, клен ясенелистий, а в підліску — глід кривочашечковий, бузина чорна, бузина червона. З трав'яних рослин найпоширеніші: чистотіл, розрив-трава, орляк звичайний, пирій, костриця лучна, підмаренник справжній, суниці лісові, нечуй-вітер волохатий, перстач сріблястий, деревій звичайний. Всього флора налічує 65 видів. Рельєф тут переважно рівний з невеликими піщаними горбами та пониженнями. Великих тварин біля міста немає. Є білки. З птахів — жовтобровий та весняний вівчарики, зяблики, велика синиця, сіра сова, багато дятлів (великий, строкатий). Ґрунти — бідні дерново-слабопідзолисті, які й є найбільш сприятливими для соснових та дубово-соснових лісів. В системі зоогеографічного районування Черкаський бір відноситься до центрального лісостепоного зоогеографічного округу правобережжя Дніпра.

Середньорічна температура повітря в місті становить +7,7 °С, мінімальна вона у січні (-5,9 °С), максимальна — у липні (+19,8 °С). Найнижча пересічна температура повітря в січні (-16,6 °С) зафіксована в 1963 році, найвища (+1,6 °С) — в 2007. Такі ж піки для липня становлять відповідно — найнижчий +17,6 °С (1978 і 1979 роки), а найвищий +25,8 °С (1936). Абсолютний мінімум температури повітря в Черкасах було зафіксовано в січні 1935 року і він склав -35,3 °С, тоді як абсолютний максимум +37,4 °С — 30 липня 1936 року та +38 °С — 7 липня 2012 року.

У середньому за рік у Черкасах випадає 517 мм атмосферних опадів, найменше — у березні та жовтні, найбільше — у липні. Мінімальна річна кількість опадів — 303 мм — спостерігалась у 1975 році, а максимальна — 948 мм — у 1952 році. Максимальну ж кількість опадів — 121 мм — протягом однієї доби було зафіксовано 3 серпня 1959 року. Пересічна кількість днів з

опадками в місті — 135 (найбільша їх кількість припадає на грудень), крім того взимку в Черкасах зазвичай випадає сніг, однак значної висоти снігового покриву не буває майже ніколи.

Середня кількість опадів, (мм)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
36	33	29	38	37	63	76	53	36	31	41	44	517

Відносна вологість повітря в середньому за рік становить 76 %, мінімальна вона у травні (64 %), максимальна ж — у грудні (87 %).

Відносна вологість повітря, (%)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
85	84	80	70	64	69	70	69	71	79	86	87	76

Найменша хмарність спостерігається у серпні, найбільша – у грудні.

Загальна хмарність, (бали)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
7,3	7,4	7,1	6,6	5,7	5,4	5,1	4,6	5,0	6,0	7,9	8,1	6,4

- 0 балів - ясно.
- Менше 5 балів нижнього ярусу, або хмар середнього ярусу, що просвічують, або будь-яка кількість хмар верхнього ярусу - невелика хмарність.
- Від 1-3 до 6-9 балів або 3-8 балів хмар нижнього ярусу або щільних хмар середнього ярусу - мінлива хмарність.
- Від 8-10 до 0-3 балів хмар нижнього ярусу - хмарно з проясненнями.
- 7-10 балів хмар нижнього ярусу - хмарно.
- 10 балів хмар нижнього ярусу - похмуро.

У Черкасах переважають вітри, що дмуть з північного заходу. Пересічна швидкість вітру в січні становить 4,5 м/с, у липні — 3,1 м/с.

Повторюваність вітру різних напрямків, (%)

Пн	ПнС	С	ПдС	Пд	ПдЗ	З	ПнЗ	Штиль
14,3	9,1	14,4	8,1	12,2	13,6	13,6	14,7	20,4

Найбільша швидкість вітру – у січні–лютому, найменша – влітку. У січні вона в середньому становить 4,5 м/с, у липні – 3,1 м/с.

Швидкість вітру по місяцях, (м/с)

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Рік
4,5	4,6	4,4	4,3	3,8	3,2	3,1	3,2	3,3	3,6	4,1	4,3	3,9

У ґрунтовому покриві міста переважають чорноземи типові та чорноземи сильно реградовані. В місті наявні середньо суглинкові ґрунти. Багате місто на пісок річковий.

Рівневий режим підземних вод у м. Черкаси формується, з однієї сторони, під впливом природних факторів (метеорологічні умови), з іншої,

ряду факторів техногенного характеру: підпір ґрунтових вод, створений Кременчуцьким водосховищем, втрати води з міських комунікацій, фільтрація стічних вод і т.п. Взаємодія цих факторів обумовила формування на фоні природного положення ґрунтових вод локальних ділянок з високим заляганням рівня води.

Основним джерелом водопостачання міста Черкаси є річка Дніпро. Ширина Дніпра в межах міста 9 – 13 км. Течія - з північного заходу на південний схід. Взимку Дніпро замерзає зазвичай після 20-денної температури нижче 0°C. Замерзання починається з півночі, а скресання льодового покриву — з півдня. Завдяки цьому затори криги та спричинені ними повені на Дніпрі трапляються рідко. Крига на Дніпрі в районі Черкас з'являється зазвичай у третій декаді грудня, а скресає – у третій декаді березня.

Заповідні зони

В межах міста налічується 28 об'єктів природно -заповідного фонду: парк - пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення; ботанічні пам'ятки природи місцевого значення; парки – пам'ятки садово-паркового мистецтва місцевого значення; ботанічні пам'ятки природи місцевого значення; зоологічний парк та окремі зоологічні пам'ятки природи місцевого значення, дендропарк пам'ятка садово - паркового мистецтва місцевого значення, ландшафтні насадження дуба та сосни ботанічні пам'ятки природи місцевого значення.

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду в межах міста Черкаси

№	Назва об'єкту ПЗФ	Категорія	Площа, га	Адреса
1	Парк Сосновий Бір	Парк-пам'ятка садово - паркового	39,2	Вул. Дахнівська
2	Зоологічний парк	Державний зоологічний парк	4,37	Вул. Смілянська, 132
3	Ландшафтне насадження дуба лісовий квартал №24	Державна ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	10,9	Мікрорайон «Соснівський», вул.Дахнівська (колишній кв.24 Дахнівського л-ва)
4	Ландшафтне насадження сосни лісовий квартал №23	Державна ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	27,0	Мікрорайон «Соснівський», колишній кв.23 Дахнівського л-ва
5	Дерево ялини звичайної	Державна ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01	Територія міської СЕС (бульв. Шевченка, 287)
6	Совина ялина	Державна зоологічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01	Територія в/ч А 3640 (вул. Дашковича)
7	Колоніальне поселення сови вухатої	Державна зоологічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01	Територія ПАТ «Хімволокно» (просп. Хіміків, 74)

8	Дендропарк університету ім. Б. Хмельницького	Державний парк- пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	4,58	Обмежений вул.. Максима Залізняка, Євгена Кухарця, Гетьмана Сагайдачного
9	Парк обласної лікарні	Державна парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	20,6	Територія обласної лікарні, по вул. Менделєєва мікрорайон «Соснівка»
10	Парк «Перемоги»	Державна парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва	20,1893	Вул. Смілянська, 132/1
11	Парк першої міської лікарні	Державна парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	13,001	Територія першої міської лікарні
12	Парк ім. Б.Хмельницького	Державна парк- пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	1,6	Вул. Б.Вишневецького
13	Сквер Хіміків	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	10,6819	Квартал між просп. Хіміків, вулицями Чорновола, Самійла Кішки, Чіковані
14	Долина троянд	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	5,155	Вул. Гагаріна
15	Сквер «Юність»	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва	1,3	Між вул. О. Дашкевича та бульв. Шевченка
16	Сквер Обласної ради	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва	0,6259	Квартал між вулицями Хрещатик, Лазарева, Б.Вишневецького та Шевченка
17	Сквер «Козацький»	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	0,3	Між буд.№7 по вул. Козацькій та №12/2 по вул. Г.Сталінграду
18	Сквер «Дніпровський»	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	0,97	По вул. Припортовій, 16 -18
19	Сквер ім. Сержанта Смірнова	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	0,32	По вул. С.Смірнова - Гагаріна
20	«Сквер Надії»	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	0,376	По вул. 30 років Перемоги біля пологового будинку №2
21	«Сквер пам'яті»	Парк-пам'ятка садово- паркового мистецтва місцевого значення	0,7	На розі вулиць Канівська - Карбишева

22	Сквер «Подих Дніпра»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	0,4375	По вул. Припортовій (вздовж буд. №38,40 та 42)
23	Сквер дружби	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	0,4	По вул. М.Грушевського (вздовж буд. № 97 та 99)
24	Парк «Соснівський»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	6,64	В районі вулиць Золотоніська, Грузиненка, Соснівська, Ціолковського
25	Парк «Зелений гай»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	3,5	В районі вул. Дахнівської та вул. Курортної
26	Парк «Спортивний»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	16,3	В р-ні вул. Олексія Панченка (з врах. проектної частини вул. Менделєєва від вул. Санаторної до вул. Олексія Панченка)
27	Сквер «Водограй»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	0,29	На розі вул. Гетьмана Сагайдачного та вул.Максима Залізняка
28	Сквер на площі 700-річчя	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	0,57	В районі бульв. Шевченка та вул. Добровольського на площі 700-річчя міста
РАЗОМ			191,0га	

На території міста функціонує заповідна територія «Черкаські берегові схили» — природоохоронна та історична заповідна територія, що була утворена 29 березня 1991 року згідно з рішенням Черкаського облвиконкому № 64.

Заповідна територія знаходиться в самому місті і охоплює берегові схили долини ріки Дніпро. Ця зона оголошена заповідною у зв'язку з значною концентрацією пам'яток археології: як конкретних археологічних об'єктів, так і ділянок культурного шару. Охоплює територію у 22 тис. га. Заповідна зона оточена зоною регульованої забудови (100-200м завширшки), де будівництво і земляні роботи можуть відбуватися лише з дозволу і під наглядом фахівців з державного органу охорони пам'яток. Крім того, кожна з пам'яток археології має власну охоронну зону (50-200м), будівництво у якій також обмежене або заборонене. Це найдавніша територія, заселена людиною на території Черкас, тому саме тут є найбільш перспективними подальші пошуки старожитностей.

Створена задля збереження комплексу найдавніших історичних пам'яток міста, зокрема, найважливішої з них - решток Черкаського замку, розташованого на Замковій горі. Саме тут археологами були знайдені важливі знахідки, які підтверджують різні етапи розвитку міста з XIV століття. У межах заповідної території нині стоїть на державному обліку близько 20 пам'яток археології віком від VII тис. до н.е. до XVIII ст.. Серед пам'яток - стоянка мезоліту, поселення епохи бронзи і раннього залізного віку, 4 городища віком не менше 2 тисячі років, могильник та поселення часів черняхівської культури (IV ст. н.е.), культурний шар пізньосередньовічного міста Черкаси (XIV-XVIII ст.), 2 середньовічні замчища, майстерня XIX ст. При подальших дослідженнях кількість пам'яток може бути суттєво збільшена.

Структура земельного фонду

Територія, усього	7,8 тис.га
у тому числі сільськогосподарські угіддя	1,5 тис.га
від площ сільськогосподарських угідь області	0,1%
із них: рілля	1,2 тис.га
Ліси і інші лісовкриті площі	0,1 тис.га
Забудовані землі	6,0 тис.га
Землі водного фонду	0,1 тис.га
Інші землі	0 тис.га

Бюджет міста

Загальний розмір бюджету

Рішенням від 16.12.2016 № 2-1515 Черкаська міська рада визначила на 2017 рік:

- **доходи міського бюджету** у сумі 2 680 893,492 тис. грн., в тому числі доходи загального фонду міського бюджету 2 578 035,271 тис. грн., доходи спеціального фонду міського бюджету 102 858,221 тис. грн., у тому числі бюджету розвитку 22 012,000 тис. грн. згідно з додатком № 1 до цього рішення;
- **видатки міського бюджету** у сумі 2 599 778,446 тис. грн., в тому числі видатки загального фонду міського бюджету 2 191 454,77796 тис. грн., видатки спеціального фонду міського бюджету 408 323,66804 тис. грн.;
- **повернення кредитів** до міського бюджету у сумі 1 673,080 тис. грн., у тому числі повернення кредитів до спеціального фонду міського бюджету – 1673,080 тис. грн.;
- **надання кредитів** з міського бюджету у сумі 86 892,126 тис. грн., у тому числі надання кредитів із загального фонду міського бюджету – 10225,647 тис. грн. та надання кредитів із спеціального фонду міського бюджету – 76666,479 тис. грн.;
- **профіцит** загального фонду міського бюджету 376 354,84604 тис. грн. згідно з додатком № 2 до цього рішення;
- **дефіцит** спеціального фонду міського бюджету у сумі 380 458,84604 тис. грн. згідно з додатком № 2 до цього рішення.

Структура надходжень до бюджету

Прогноз бюджету м. Черкаси на 2017 рік (з офіційними трансфертами) затверджено в сумі 2 680 893,492 тис. грн., у тому числі:

- Доходи загального фонду – 2 578 035,271 тис. грн., в т.ч.:
 - податкові та неподаткові надходження – 1 357 491,1 тис.грн.;
 - субвенції з державного та обласного бюджету – 1 220 544,171 тис.грн., в т.ч.:
 - освітня субвенція з державного бюджету – 243 287,4 тис.грн.;
 - медична субвенція з державного бюджету – 238 249,5 тис.грн.;
- Доходи спеціального фонду – 102 858,221 тис.грн., в т.ч. доходи бюджету розвитку – 22 012 тис.грн.

тис.грн.

Найменування	Прогноз на 2017 рік	Відхилення до надходжень у 2016р.	
		сума	%
Доходи загального фонду (без офіційних трансфертів)	1 357 491,1	+316 587,4	130,4
Доходи спеціального фонду (без офіційних трансфертів)	102 858,2	-1273,9	98,8

Всього доходи заг. та спец. фонд	1 460 349,3	+315 313,5	127,5
Офіційні трансферти:	1 220 544,2	+202 348,4	119,9
<i>освітня субвенція</i>	243 287,4	+56 976,9	130,6
<i>медична субвенція</i>	238 249,5	+49 620,7	126,3
<i>інші субвенції з державного та обласного бюджету</i>	739007,3	+95750,8	114,9
Всього доходи бюджету м.Черкаси	2 680 893,5	+517 661,9	123,9

Обсяг доходів загального фонду міського бюджету на 2017 рік (без офіційних трансфертів) визначений у сумі 1 357 491,1 тис.грн. в тому числі:

- податок на доходи фізичних осіб – 766 645 тис.грн.;
- акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів –130 000 тис.грн
- місцеві податки – 401 130,1 тис.грн., в т.ч.:
- податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки – 22 809 тис. грн;
- плата за землю – 182 992 тис. грн.;
- транспортний податок – 820 тис. грн.;
- єдиний податок – 194 394,1 тис. грн.;
- плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів – 30000 тис. грн.
- плата за оренду цілісних майнових комплексів та іншого комунального майна –7275 тис. грн.;
- плата за надання адміністративних послуг (*адміністративний збір, інші адміністративні послуги*)– 12 060 тис. грн.
- всі інші податки та неподаткові платежі – 10 381 тис. грн.

Структура видатків бюджету

Загальний обсяг видатків міського бюджету на 2017 рік (з урахуванням кредитування) визначено у сумі 2 684 997,492 тис. грн., у тому числі обсяг видатків загального фонду – 2 201 680,42496 тис. грн., видатків спеціального фонду – у сумі 483 317,06704 тис. грн.

Без урахування субвенцій з державного та обласного бюджетів видатки та кредитування міського бюджету заплановані у сумі 1 464 453,321 тис. грн., у тому числі по загальному фонду – 981 136,25396 тис. грн., по спеціальному фонду – у сумі 483317,06704 тис. грн., з них бюджет розвитку – 327418,74604 тис. грн.

Перевищення по загальному фонду доходів над видатками у сумі 376354,84604 тис. грн. пояснюється передачею коштів із загального фонду до бюджету розвитку (спеціального фонду). Перевищення видатків над доходами по спеціальному фонду в сумі 380458,84604 пояснюється передачею коштів із загального фонду до бюджету розвитку (спеціального фонду) у сумі 376354,84604 тис. грн., отриманням кредитних коштів від міжнародної фінансової установи Північна Екологічна Фінансова Корпорація (НЕФКО) у сумі 6384,0 тис. грн., погашенням частини основної суми боргу за місцевим

зовнішнім запозиченням, яке планується здійснити у 2017 році у формі отримання кредитних коштів від міжнародної фінансової установи Північна Екологічна Фінансова Корпорація (НЕФКО) у сумі 2280,0 тис. грн.

Розмір бюджету розвитку

За рахунок коштів спеціального фонду міського бюджету (бюджету розвитку) на 2017 рік передбачені видатки у сумі 327418,7 тис. грн., у т.ч.:

1) за рахунок доходів бюджету розвитку – 21862,0 тис. грн. та за рахунок коштів що передаються із загального фонду до бюджету розвитку (спеціального фонду) – 289 022,7 тис. грн. на виконання Програми соціально-економічного та культурного розвитку міста Черкаси;

2) за рахунок коштів що передаються із загального фонду до бюджету розвитку (спеціального фонду) – 10000,0 тис. грн. на виконання Програми "Громадський бюджет міста Черкаси на 2015-2019 роки" реалізація проектів-переможців;

3) за рахунок залучення кредиту на умовах співфінансування в рамках спільного проекту з НЕФКО на підвищення енергоефективності у м. Черкаси шляхом термомодернізації та заміни ламп розжарювання у загальноосвітніх школах № 9, 21 та 26 (кредитні кошти – 6384,0 тис. грн.; за рахунок доходів бюджету розвитку 150,0 тис. грн.), департамент освіти та гуманітарної політики, «Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т.ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі), спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами» - 2818,0 тис. грн., «Проведення невідкладних відновлювальних робіт, будівництво та реконструкція загальноосвітніх навчальних закладів» - 3716,0 тис. грн.

2. ЕКОНОМІКА

Загальний опис

Структура економіки міста Черкаси є розгалуженою та має достатній рівень диверсифікації за видами економічної діяльності й за основними підприємствами. При цьому, наявна певна залежність господарського комплексу та бюджету міста від діяльності окремих провідних промислових підприємств. Основними платниками обов'язкових платежів до міського бюджету є підприємства промисловості (харчова та хімічна промисловість, машинобудування, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, забір, очищення та постачання води), транспорту та зв'язку. Черкаси - один з важливих промислових центрів України, отже для міста характерною є певна залежність динаміки розвитку ринку праці від ефективної діяльності містоутворюючих підприємств. При цьому, для міста характерним є помірний рівень концентрації ринку праці міста як за основними галузями, так і за найбільшими роботодавцями. Найбільшим роботодавцем міста залишається ПАТ «Азот» (виробництво мінеральних добрив), чисельність працівників якого становить близько 5% середньооблікової чисельності штатних працівників м. Черкаси.

Економіка м. Черкаси має індустріальний характер. Основу промисловості формують підприємства хімічної, деревообробної, харчової промисловостей та машинобудування. В місті ведуть діяльність понад 220 промислових підприємств. Частка підприємств міста в загальнообласному

обсязі реалізованої промислової продукції у 2016 році становила 50,6% (у 2015 році -47,6%). Структура промислового комплексу м. Черкаси переважно орієнтовна на внутрішній ринок. У реалізації промислової продукції превалює виробництво хімічних речовин та хімічної продукції (ПАТ «Азот», ТОВ «Лакофарбовий завод «Аврора», ТОВ «Фабрика агрохімікатів», ТОВ «Черкаський завод автохімії»), частка якого в структурі промислового виробництва у 2016 році становила 37%.

Господарський комплекс м. Черкаси демонструє поступове відновлення після спаду економіки країни та зниження ділової активності, що спостерігалось в попередніх роках. Зокрема, в 2016 році порівняно із 2015 роком збільшились обсяги реалізації промислової продукції, освоєних капітальних інвестицій та зовнішньої торгівлі.

Основними чинниками, що впливають на показники реалізації промислової продукції є нарощення обсягів реалізації частини підприємств, зростання відпускних цін, девальвація гривні. Проте, в зазначених умовах, частина промислових підприємств міста збільшила обсяги реалізації продукції. У 2016 році промисловими підприємствами міста реалізовано продукції на суму 26,7 млрд. грн., що на 26,4% більше за результат 2015 року у відпускних цінах. Приріст обсягів виробництва у відпускних цінах порівняно із 2015 роком забезпечено всіма ключовими галузями промисловості міста:

- виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів на 2,0% до 2 464,1 млн. грн.;
- текстильне виробництво, виробництво одягу та інших матеріалів на 3,9% до 416,2 млн. грн.;
- виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність на 105,9% до 1 315,2 млн. грн.;
- виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції на 28,4% до 1 216,4 млн. грн.;
- виробництво хімічних речовин і хімічної продукції на 14,3% до 9 944,1 млн. грн.;
- виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування на 4,2% до 235,1 млн. грн.;
- машинобудування, крім ремонту і монтажу машин, устаткування на 68,7% до 1 090,2 млн. грн.

Зростання обсягів реалізації промислової продукції в т. ч. було зумовлено суттєвим ростом цін на продукцію підприємств експортерів внаслідок девальвації гривні відносно основних світових валют, а також зростанням собівартості продукції для внутрішнього ринку внаслідок збільшення вартості імпоротної сировини, енергоносіїв та інфляційні процеси в країні. Приріст обсягів виробництва у відпускних цінах було забезпечено всіма ключовими галузями промисловості, зокрема, реалізація продукції машинобудівної галузі збільшилась на 68,7% до 1,1 млрд. грн., що в у т. ч. є наслідком розміщення державних замовлень на потреби АТО. Як і раніше, провідними галузями переробної промисловості міста залишалися хімічна та

харчова промисловість (відповідно 38% та 9% загального обсягу реалізованої продукції). Статус м. Черкаси як промислового міста обумовлює високий показник обсягу реалізації промислової продукції у розрахунку на одну особу, який у 2016 році, порівняно із 2015 роком зріс на 27,2% та становив 94,4 тис. грн., що у 2,3 рази перевищує середній показник по Україні.

Темпи зростання середньомісячної заробітної плати штатних працівників м. Черкаси відповідали динаміці зростання рівня оплати праці по країні в цілому та були забезпечені значною мірою інфляційною складовою. Протягом 2016 року рівень оплати праці збільшився на 23,9% та становив 4 551 грн. Темпи зростання цього показника у 2016 році перевищували середні по Україні.

Зростаючий вплив на розвиток економіки міста має діяльність малого бізнесу, що при підтримці міської влади поглиблює диференціацію надходжень до бюджету. В малому бізнесі на 01.01.2017 р. було задіяно 16,2 тис. підприємців-фізичних осіб та 3477 малих підприємств. Кількість зайнятих на підприємствах малого бізнесу працівників становила 18,1 тис. осіб або 14% загальної кількості штатних працівників у місті. У 2016 році малими підприємствами та СПД реалізовано продукції та товарів на суму 14609,3 млн. грн. (28,8% від загального обсягу реалізованої продукції по місту). Малим бізнесом у 2016 році забезпечено 15,9% всього обсягу податкових надходжень до бюджету або 158,3 млн. грн., що в 1,5 рази більше за надходження у 2015 році.

Господарська спеціалізація міста базується на діяльності в межах адміністративно-територіальної одиниці значної кількості суб'єктів господарювання та підприємницької діяльності, вигідному транспортно-географічному положенні, значному природно-ресурсному, агропромисловому потенціалі, базою якого є родючі ґрунти, що обумовлює розвиток сільського господарства області в цілому, а на його основі — багатогалузевої харчової промисловості в місті. Наявність в Черкасах розгалуженої мережі навчальних закладів різних рівнів акредитації створює належне підґрунтя для забезпечення економіки міста професійними кадрами. Через місто проходить ряд транспортних потоків загальнодержавного значення, що підвищує його роль в масштабах України.

Поряд з цим, в місті існує необхідність створювати нові робочі місця та розвивати галузі, яким раніше не приділялося достатньої уваги, а саме - туристично- рекреаційну сферу. В межах Черкаської області виділяється Черкаський туристично-рекреаційний район з центром у місті Черкаси, до складу якого входять чотири туристично-рекреаційні зони з центрами в містах Канів, Корсунь-Шевченківський, Черкаси та Чигирин. Місто має зручні транспортні зв'язки з містами Черкаської області, багатьма регіонами України та близького зарубіжжя, має на своїй території та прилеглих до міста територіях ряд туристичних об'єктів, і може стати центром тяжіння для туристів, при умові створення на його території розгалуженої мережі туристичної інфраструктури. Крім того, місто має унікальні рекреаційні

ресурси, обумовлені бальнеологічними властивостями району Соснівка та прилеглих лісових насаджень, а також рекреаційними можливостями прибережної зони Кременчуцького водосховища. Створення сучасних об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури, таких як великі туристично-розважальні комплекси, готелі та міні-готелі, сімейні пансіонати, як в самих Черкасах, так і на території Черкаського району, буде сприяти розвитку галузі рекреації та туризму, а створення етнографічних центрів, будівництво екстрім-парку та аква-парку сприятиме підвищенню інтересу до міста, як до об'єкту туристичних відвідувань. Місто може стати центром проведення фольклорних та театральних фестивалів, присвячених видатним землякам та літературним героям

Комплексна оцінка передумов і обмежень, в сукупності з існуючою виробничою базою, дає можливість визначити пріоритетні напрямки розвитку економіки Черкас на перспективу та фактори, за допомогою яких можливий подальший значний розвиток міста, а саме:

- подальший розвиток промисловості, транспорту, високотехнологічних та наукоємних виробництв та підприємств малого та середнього бізнесу;
- розвиток інноваційної діяльності у пріоритетних галузях господарського комплексу, залучення іноземних інвестицій, створення системи місцевих пільг для інвесторів;
- створення в місті технопарків та бізнес-інкубаторів на базі існуючих підприємств, наукових та учбових закладів;
- розвиток сфери туризму, стимулювання розвитку туристичної інфраструктури, створення етнічних центрів, великих туристичних комплексів, розвиненої туристичної інфраструктури;
- переорієнтація частини виробництв на задоволення потреб населення міста та туристів, розвиток галузей, що надають послуги.

На економіку міста та його фінансовий стан негативно впливають продовження військового конфлікту в східному регіоні України, розрив міжрегіональних зв'язків, звуження як зовнішнього, так і внутрішнього попиту на продукцію вітчизняних виробників, погіршення фінансових результатів підприємств, складна ситуація на фінансовому ринку та девальвація гривні відносно основних світових валют. Зважаючи на те, що основним промисловим підприємствам м. Черкаси (зокрема, хімічної промисловості) притаманна експортна орієнтованість, чутливість промислового комплексу міста до змін зовнішньоекономічної цінової кон'юнктури, світового попиту на продукцію та зовнішньоторговельної політику Уряду є значною. Ситуація на ринку праці багато в чому залежить від динаміки розвитку промислового комплексу міста, де здійснюють свою діяльність основні роботодавці. Протягом 2016 року, як і роками раніше під впливом рецесивних тенденцій в економіці України та збереження низького рівня ділової активності, ситуація на ринку праці міста залишалася складною, середньооблікова чисельність штатних працівників міста зберігала тенденцію до скорочення, але рівень зайнятості населення міста, як і в попередніх періодах, залишається високим.

Водночас, суттєво зменшилась кількість зареєстрованих безробітних - на 1,7 тис. осіб до 2,5 тис. осіб на кінець 2016 року.

З 2017 року в Черкасах активно працює Агенція регіонального розвитку. Засновниками Агенції виступили: обласна влада, Українська бізнес-асоціація; Український союз промисловців та підприємців, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, – Черкаський державний бізнес коледж, – Агенція підтримки підприємництва та інвестицій.

Головні напрямки роботи Агенції – енергозбереження, підприємництво і стратегічне планування. Агенція надає послуги з виведення підприємств Черкащини на зовнішні ринки. Це послуги, пов'язані з перекладом, організацією та проведенням переговорів, просуванням інвестиційних проектів, бізнес-навчанням тощо.

Ключові характеристики

Питома вага міста в економіці області

Основні показники	Фактично за 2016 рік по місту Черкаси	Фактично за 2016 рік по Черкаській області	Питома вага міста в економіці області
Вантажооборот, млн.ткм	266,1	9849,8	2,7
Пасажирооборот, млн.пас.км	445,0	2624,1	16,9
Обсяг реалізованих послуг, млн.грн.	3958,2	6746,2	58,6
Обсяг виконаних будівельних робіт, млн.грн	653,1	965,8	67,6
Прийняття в експлуатацію житла, тис. кв.м	56,4	125,8	44,8
Кількість зареєстрованих безробітних, тис. осіб	2,6	20,2	12,8
Заборгованість із виплати заробітної плати, млн.грн	6,8	21,1	32,2
Прямі іноземні інвестиції, млн.дол.США	99,7	348,2	28,6
Капітальні інвестиції, млн.грн.	1823,7	6126,0	29,7
Кількість наявного населення, тис.осіб	282,4	1231,2	23,0
Обсяг реалізованої промислової продукції, млн.грн.	26646,3	52563,5	50,6
Експорт товарів, млн.дол. США	177,8	468,6	37,8

Імпорт товарів, млн.дол. США	174,1	288,4	60,4
Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн. (станом на 01.01.2017р.)	4551	4148	109,7
Середньооблікова кількість працівників, осіб	75248	219522	34,2

Обсяг оптового товарообороту підприємств міста Черкаси за 2016 рік склав 10256,8 млн. грн.

	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Черкаська область, млн. грн.	4411,7	9841,4	11846,2	13022,5	12320,6	15202,8	23101,3	22675,5
м. Черкаси, млн. грн.	3222,3	4891,7	5739,0	5890,8	5081,4	7405,5	8434,4	10256,8

Роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлі (роздрібний товарооборот торгової мережі) за 2016 рік становив 6182,9 млн. грн.

	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Черкаська область, млн. грн.	1672,3	5450,5	6963,8	7770,3	8276,3	9523,4	11057,9	12153,5
м. Черкаси, млн. грн.	864,9	2995,6	3846,6	4169,3	4505,7	4953,2	5600,0	6182,9

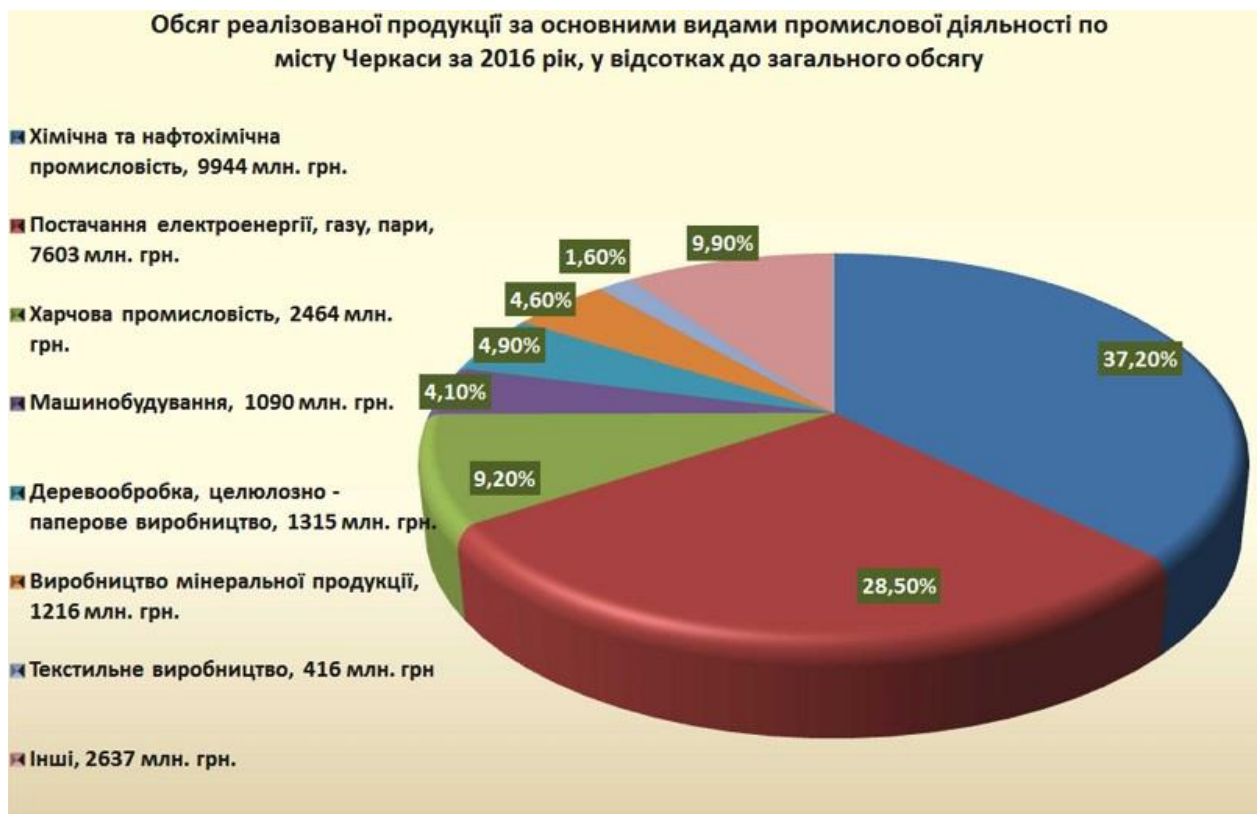
Роздрібний товарооборот підприємств на одну особу населення за 2016 рік становив 21825 грн.

	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
								усього	продовольчі товари	непродовольчі товари
Черкаська область, грн.	1239	4224	5435	6103	6546	7583	8865	9824	3896	5928
м. Черкаси, грн.	2948	10398	13389	14547	15743	17331	19656	21825	9362	12463

Динаміка основних галузей економіки за останні 5 років

Порівняльна характеристика роботи промисловості міста Черкаси у 2012 - 2016р.

	Обсяг реалізованої промислової продукції без ПДВ та акцизу у 2012 році тис. грн	Обсяг реалізованої промислової продукції без ПДВ та акцизу у 2013 році тис. грн	Обсяг реалізованої промислової продукції без ПДВ та акцизу у 2014 році тис. грн	Обсяг реалізованої промислової продукції без ПДВ та акцизу у 2015 році, тис. грн.	Обсяг реалізованої промислової продукції без ПДВ та акцизу у 2016 році, тис. грн.	2016р. до 2015р., %
м. Черкаси	14360120,4	12933195,8	15033016,9	21084109,5	26646350,3	126,3
<i>Добувна та переробна промисловість</i>	11026575,5	9865044,6	11821026,6	16046444,6	18778734,1	117,1
<i>Добувна промисловість і розроблення кар'єрів</i>	84,2	-	-	-	-	-
<i>Переробна промисловість з неї</i>	11026491,3	9865044,6	11821026,6	16046444,6	18778734,1	117,1
<i>Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів</i>	1553705,7	1706076,8	2105634,9	2416772,8	2464095,2	102,0
<i>Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів</i>	261783,1	156327,7	214237,0	400551,9	416226,1	103,9
<i>Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність</i>	640069,8	837994,3	921709,0	1241544,8	1315211,0	105,9
<i>Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції</i>	6503395,5	5551279,0	6954708,8	8697245,5	9944063,5	114,3
<i>Виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції</i>	339968,4	494010,2	704526,2	946858,7	1216369,9	128,4
<i>Машинобудування крім ремонту і монтажу машин і устаткування</i>	1546916,8	925298,7	672858,1	645914,9	1090246,8	168,7
<i>Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування</i>	134658,6	144010,6	172136,7	225587,3	235080,0	104,2
<i>Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Забір, очищення та постачання води</i>	3333544,9	3068151,2	3211990,3	4858846,8	7867616,2	161,9

Обсяг реалізованої промислової продукції підприємствами міста Черкаси за 2016 рік становить 26646,3 млн. грн.,- що на 26,3% (5562,2 млн. грн.) більше ніж за 2015 рік. Обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу населення за 2016р. становив 93521 грн. Частка міста в загальнообласному обсязі реалізованої промислової продукції – 50,6%.

Приріст обсягів реалізованої промислової продукції до відповідного періоду минулого року забезпечено у більшості галузей промисловості:

виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 102,0% (+ 47322,4 тис. грн.);

текстильне виробництво, виробництво одягу, виробів зі шкіри, та інших матеріалів – 103,9% (+ 15674,2 тис. грн.);

виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність – 105,9% (+ 73666,2 тис. грн.);

виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – 114,3% (+ 1246818 тис. грн.);

виробництво гумових і пластмасових виробів; іншої неметалевої мінеральної продукції – 128,4% (+ 269511,2 тис. грн.);

машинобудування – 168,7 % (+ 444331,9 тис. грн.);

виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування – 104,2% (+ 9492,7 тис. грн.);

постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 158,6% (+ 2809595,9 тис. грн.);

водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 407,3% (+199173,5 тис. грн.);

Відомості про суб'єктів господарювання

Кількість юридичних осіб станом на 01.01.2017	13039
Кількість фізичних осіб підприємців станом на 01.01.2017	18785
Середньооблікова чисельність працюючих на підприємствах найманих працівників станом на 01.01.2017 (по юридичних особах та відокремлених підрозділах юридичних осіб із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб)	75248 осіб
Питома вага роздрібного товарообігу міста в загальному обсязі товарообігу області, %	50,8%

Основні показники діяльності малих - підприємств юридичних осіб м. Черкаси станом на 01.01.2017

Найменування показників	на 01.01.2017р.
Кількість малих підприємств – юридичних осіб, одиниць	3476
Кількість зайнятих працівників, осіб	18091
Обсяг реалізованої продукції, товарів, послуг (без ПДВ та акцизу), тис. грн.	14609387,5
Питома вага реалізованої продукції (робіт і послуг) малими підприємствами - юридичними особами міста Черкаси від загального обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малими підприємствами - юридичними особами Черкаської області	52,9
Питома вага реалізованої продукції (робіт і послуг) малими підприємствами - юридичними особами міста Черкаси від загального обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємствами - юридичними особами міста Черкаси всіх форм власності	28,8

Ключові роботодавці

Машинобудування та металообробка:

- **ПАТ «Черкаський автобус».** Завод виробляє автобуси малого та середнього класів міського, міжміського призначення під торговою маркою «АТАМАН» та вантажні автомобілі на базі шасі та агрегатів виробництва компанії Isuzu Motors Limited (Японія).

Чисельність працюючих становить 400 осіб.

- **Дочірнє Підприємство «Автоскладальний завод №2 ПАТ "Автомобільна Компанія «Богдан Моторс»**. Підприємство виробляє легкові автомобілі торгових марок Greet Wall та Hyundai HD, вантажні та спеціальні автомобілі.

Чисельність працюючих становить 317 осіб.

- **Державне Підприємство НВК «Фотоприлад»** Основний напрямок діяльності підприємства - розробка, конструювання, виробництво оптико-електронних приладів та спецтехніки для потреб Збройних Сил України та системи охорони здоров'я.

Чисельність працюючих становить 788 осіб.

- **ТОВ «Науково-Інженерний Центр «Сканер»**. Підприємство спеціалізується на розробці, виробництві, гарантійному та післягарантійному обслуговування складної медичної техніки: кольпоскопів, електрохірургічних високочастотних апаратів, медичних відеосистем, спеціального програмного забезпечення.

Чисельність працюючих становить 46 осіб.

- **ПАТ «Черкаський приладобудівний завод»**. Основна продукція - електродвигуни постійного і змінного струму, електроінструмент, електроверетена для заводів хімічної промисловості, обігрівачі салонів автомобілів і автобусів, електровентилятори і бензонасоси для автомобільної промисловості

Чисельність працюючих становить 120 осіб.

- **ТОВ «Черкасиелеватормаш»**. Підприємство виготовляє обладнання для сільського господарства та переробки сільськогосподарської продукції: екструдери, олійні преси, норії і транспортери, екструзійні лінії, елеваторне обладнання.

Чисельність працюючих становить 220 осіб.

- **ТОВ «Компанія "Метал Інвест»**. Компанія в грудні 2011 року ввела в експлуатацію завод гарячого цинкування металоконструкцій, що не має аналогів в Україні. Унікальність заводу в розмірах лінії гарячого цинкування, яка обладнана ваннами розміром 14 x 1,6 x 3,2 м, що дозволяє оцинкувати металоконструкції довжиною до 14м. Продуктивність заводу 36000 т / рік.

Чисельність працюючих становить 112 осіб.

- **ПМВП «Фотоніка Плюс»**. Розробник і виробник лазерної апаратури для хірургії та терапії, а також інструменту на основі оптичного волокна.

Чисельність працюючих становить 28 осіб.

- **НПФ «ОНТФ»**. Спеціалізується на виготовленні високоточних оптичних елементів (лінз, призм, дзеркал, пластин, фільтрів та ін.)

Чисельність працюючих становить 40 осіб.

- **Дочірнє підприємство «Семпал» ТОВ "Фірма "Семпал Ко ЛТД"**. Компанія розробляє і виробляє ультразвукові лічильники тепла і води

СВТУ-10М, регулятори температури РТ-10, а також інші прилади та програмне забезпечення.

Чисельність працюючих становить 37 осіб.

Хімічна промисловість:

- **ПАТ «Азот»** Публічне акціонерне товариство «АЗОТ» – один із найбільших вітчизняних виробників мінеральних добрив, виробник капролактаму та іонообмінних смол, аміачної селітри з часткою 36% на внутрішньому ринку.

Чисельність працюючих становить 4343 осіб.

- **ТОВ «Фабрика агрохімікатів»** Виробництво засобів захисту рослин: гербіцидів, протруйників, фунгіцидів, інсектицидів, регуляторів росту рослин, фумігантів.

Чисельність працюючих становить 180 осіб.

- **ТОВ «Лакофарбовий завод «Аврора»** Підприємство випускає фарби для дорожньої розмітки ТМ «TRAFFIC», лаки ТМ «Аврора», декоративні лакофарбові матеріали ТМ «МІКС color».

Чисельність працюючих становить 84 особи.

- **ТОВ «Ватфарм»** Товариство виробляє вироби з вати та марлі медичного призначення під торговою маркою «Мальва».

Чисельність працюючих становить 90 осіб.

- **ТОВ «Черкаський завод автохімії»** Підприємство спеціалізується на виробництві рідин технічного призначення для автомобільної промисловості під торговельними марками «Вамп», «Sobol», «Полюс».

Чисельність працюючих становить 177 осіб.

Виробництво неметалевої мінеральної продукції:

- **Відокремлений підрозділ «Черкаський завод залізобетонних виробів ПАТ «Миронівський Хлібопродукт»** Виробництво бетону та залізобетонних виробів.

Чисельність працюючих становить 265 осіб.

- **ПАТ «Черкаський Асфальтобетонний завод»** Виробництво асфальту.

Чисельність працюючих становить 20 осіб.

- **ТОВ "Завод теплоізоляційних матеріалів «Техно»** Підприємство виробляє негорючу теплоізоляцію на основі кам'яної вати.

Чисельність працюючих становить 237 осіб.

Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування:

- **ТОВ «Разек Черкаси».** Виробництво торговельного, касового та огороджувального обладнання для гіпер та супермаркетів.

Чисельність працюючих становить 114 осіб.

- **ТОВ «Група Венето».** Підприємство проектує і виготовляє меблі, механізми трансформації для меблів, обладнання для дитячих та спортивних майданчиків, обладнання для баскетбольних залів і майданчиків, ортопедичні та анатомічні матраци.

Чисельність працюючих становить 380 осіб.

Харчова промисловість:

- **ТОВ «Альтера Ацтека Мілінг Україна».** Виробництво борошна кукурудзяного та крупи кукурудзяної.
Чисельність працюючих становить 124 осіб.
- **ТОВ «Черкаська Продовольча Компанія»** Виробництво ковбасних виробів, м'ясних консервів та напівфабрикатів.
Чисельність працюючих становить 430 осіб.
- **ТОВ «Альфа - Етекс»** Виробництво рибних консервів.
Чисельність працюючих становить 22 особи.
- **ПАТ «Фрау Марта»** Виробництво заморожених овочів та фруктів.
Чисельність працюючих становить 134 особи.
- **ПАТ «Юрія»** Виробництво молочних та кисломолочних продуктів.
Чисельність працюючих становить 870 осіб.
- **ПРАТ «Черкаський комбінат хлібопродуктів»** Виробництво борошна пшеничного вищого, першого та другого ґатунків, висівки пшеничних.
Чисельність працюючих становить 100 осіб.
- **ТОВ «Агрофірма «Поле»** Виробництво круп: пшеничної твердих сортів, кукурудзяної, горохової, пшона.
Чисельність працюючих становить 40 осіб.
Середня зарплата по підприємству 9000 грн.
- **ТОВ «Черкасихліб ЛТД»** Виробництво хліба та хлібобулочних виробів.
Чисельність працюючих становить 880 осіб.
- **ТОВ «Світ Ласощів»** Виробництво борошновмісної кондитерської продукції.
Чисельність працюючих становить 360 осіб.
- **ТОВ «Бон Буассон Беверідж»** Виробництво безалкогольних напоїв та мінеральної води.
Чисельність працюючих становить 90 осіб.

Легка промисловість:

- **ПАТ «Черкаський шовковий комбінат»** Виробництво тканин.
Чисельність працюючих становить 527 осіб.
- **ТОВ «Манеж»** Виробництво сучасних зовнішніх та внутрішніх віконних сонцезахисних систем.

- Чисельність працюючих становить 57 осіб.
- **ПП «Хутрова фабрика «Ант»** Виробництво одягу з хутра.
Чисельність працюючих становить 20 осіб.
 - **ПРАТ «Лавента»** Виробництво взуття.
Чисельність працюючих становить 84 особи.

Оброблення деревини:

- **ТОВ «Гален»** Виробництво паркету.
Чисельність працюючих становить 30 осіб.

Целюлозно-паперове виробництво:

- **ПАТ «Графія Україна»** Виробництво етикеток та ярликів з паперу та картону для тютюнових виробів.
Чисельність працюючих становить 123 особи.
- **ТОВ «ММ Пекеджінг Україна»** Виробництво етикеток та ярликів з паперу та картону для тютюнових виробів.
Чисельність працюючих становить 134 особи.

Відновлення відсортованих відходів:

- **ПАТ «Черкасивторресурси»** – Вторинна переробка пластикових виробів.
Чисельність працюючих становить 99 осіб.

Водопостачання; каналізація:

- **КП «Черкасиводоканал» Черкаської міської ради** – Збирання, очищення та розподілення води.
Чисельність працюючих становить 620 осіб.

Розподілення та постачання електроенергії:

- **ПАТ «Черкасиобленерго»** – Постачання електричної енергії.
Чисельність працюючих становить 720 осіб.

Постачання тепла та гарячої води:

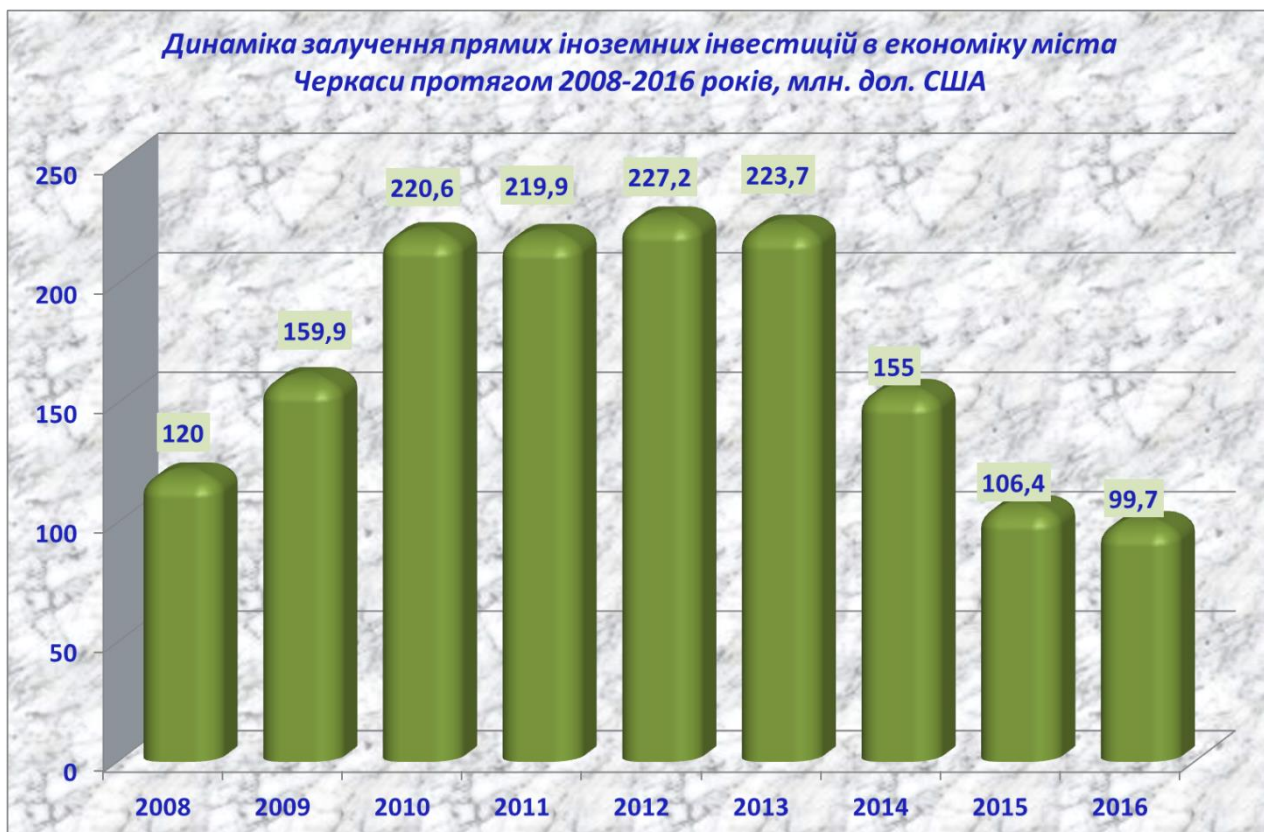
- **Комунальне Підприємство Теплових Мереж «Черкаситеплокомуненерго» Черкаської міської ради** – Постачання теплової енергії та гарячої води.
Чисельність працюючих становить 730 осіб.
- **Відокремлений Підрозділ «Черкаська ТЕЦ» ПАТ «Черкаське хімволокно»** – Постачання теплової енергії та гарячої води.
Чисельність працюючих становить 990 осіб.

Споживчий ринок станом на 01.01.2017

	на 01.01.2016	на 01.01.2017
Кількість об'єктів роздрібної торгівлі	519	531
у тому числі:		
магазини	374	381
їх торгова площа, м ²	92800	90782
кіоски роздрібної мережі	145	150
Із загальної кількості магазинів:		
продовольчі	138	122
їх торгова площа, м ²	39617	36611
непродовольчі	236	259
їх торгова площа, м ²	53183	54171
з них аптеки та аптечні пункти	145	164
їх торгова площа, м ²	7987	9936
Кількість автозаправних станцій, включаючи АГНКС	56	60
Кількість ринків	8	8
Обсяг роздрібного товарообороту на одну особу, грн.	19655,9 (за 2015 рік)	21824,6 (за 2016 рік)

Іноземні інвестиції станом на початок року

Прямі іноземні інвестиції	Одиниці виміру	2012	2013	2014	2015	2016	2017
- на початок року (наростаючим підсумком)	тис. дол. США	219243	225616	223269	154995	106411	99705
- на 1 особу (на початок року)	дол. США	769,8	793,9	787	547,1	376,8	356,1

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці міста станом на 31 грудня 2016р. становив 99,7 млн. дол. США.

За 2016р. прямий акціонерний капітал нерезидентів збільшився на 1,2 млн. дол. США. У той же час вилучено 0,5 млн. дол. прямих інвестицій. Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок негативного впливу курсової різниці склало 7,4 млн. дол.

Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення міста станом на 31 грудня 2016р. становив 356,1 дол. США.

До основних країн-інвесторів, на які припадає 94,5% загального обсягу прямих інвестицій, належать: Кіпр, Чехія, Німеччина, Іспанія, Нідерланди та Словенія.

Найбільші обсяги прямого іноземного капіталу зосереджено на підприємствах промисловості – 72,4 млн. дол. (72,6% від загального обсягу прямих інвестицій в економіку міста), у т.ч. переробної – 71,1 млн. дол., а також на підприємствах і в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном – 21,9 млн. дол. (21,9%).

Заборгованість підприємств міста за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (борговими інструментами) перед прямими іноземними інвесторами на 31 грудня 2016р. становила 12,6 млн. дол., і загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) становив 112,3 млн. дол.

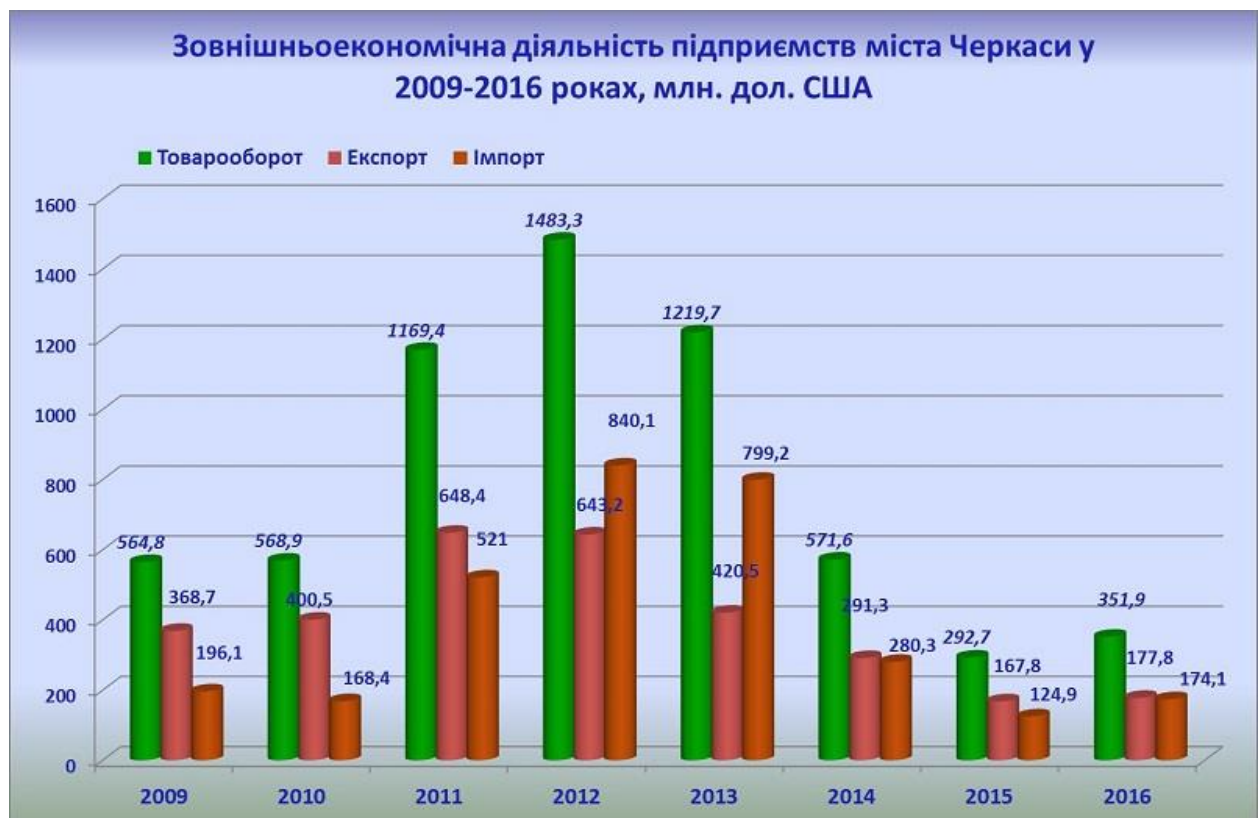
У підприємствах міста зосереджено 29,8% прямих іноземних інвестицій від загального обсягу по області.

Прямі інвестиції з підприємств міста в економіку країн світу станом на 31 грудня 2016р. не здійснювались.

Зовнішньоекономічна діяльність

Зовнішня торгівля товарами	Одиниці виміру	2005	2010	2013	2014	2015	2016
експорт	тис.дол. США	262570	400488	420532	291316,4	167879,4	177793,8
імпорт	тис.дол. США	249700	168415	799251	280304,4	124916,3	174082,5
сальдо	тис.дол. США	12869	232073	-378719	11012,0	42963,1	3711,3
Коефіцієнт покриття експортом імпорту		1,05	2,38	0,53	1,04	1,34	1,02

За 2016р. обсяг експорту товарів, здійсненого учасниками зовнішньоекономічної діяльності, склав 177,8 млн. дол. США, що становило 37,9% експорту області. Обсяг експорту у порівнянні з 2015р. збільшився на 5,9%.

Товарні експортні операції здійснювались з партнерами з 105 країн світу. Найбільші обсяги експортних поставок здійснювались до Білорусі (13,1% загального обсягу експорту), Туреччини (11,1%), Польщі (9,4%), Індії (7,6%), Італії (6,0%).

У товарній структурі експорту найбільша питома вага припадала на добрива (28,5%), насіння і плоди олійних рослин (16,9%), залишки та відходи харчової промисловості (8,4%).

За 2016р. обсяг імпорту товарів здійсненого учасниками зовнішньоекономічної діяльності склав 174,1 млн. дол. США, або 60,4% імпорту області.

Обсяг імпорту у порівнянні з 2015р. збільшився на 39,4%. Зовнішньоторговельні імпорتنі операції з товарами здійснювались з партнерами з 88 країн світу. Найбільш значні обсяги імпорту з: Російської Федерації (24,7% загального обсягу імпорту), Китаю (15,8%), Німеччини (11%), Швеції (5,4%), Польщі (6,2%).

Основу імпорتنих надходжень склали: механічні машини (17,6%), палива мінеральні (14,0%), папір та картон (9,7%), пластмаси, полімерні матеріали (8,7%).

Динаміка сукупних капітальних інвестицій за останніх 5 років

	Одиниці виміру	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Капітальні інвестиції	тис. грн.	1280966	1336385	1344707	978591	1206287	1823733
Капітальні інвестиції на 1 особу	грн.	4497,8	4702,3	4739,9	3454,3	4258	6456,7

У 2016р. підприємствами міста освоєно 1823,7 млн. грн. капітальних інвестицій (на 34% більше, ніж у відповідному періоді попереднього року).

На кожного мешканця міста припало 6456,7 грн. капітальних інвестицій (без коштів державного бюджету – 6256,0 грн.).

Капітальні інвестиції за напрямками їх освоєння розподілилися таким чином:

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	тис.грн	у % до загального обсягу
Всього	1823733	100,0
інвестиції в матеріальні активи	1815147	99,5
у тому числі у		
житлові будівлі	415500	22,8
нежитлові будівлі	274364	15,0
інженерні споруди	448327	24,6
машини, обладнання та інвентар	504326	27,7
транспортні засоби	124295	6,8

довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	2760	0,2
інші матеріальні активи	39828	2,2
інвестиції в нематеріальні активи	8586	0,5
з них		
програмне забезпечення та бази даних	3029	0,2
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії, концесії тощо	5370	0,3

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування

	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	тис. грн.	у % до загального обсягу
Всього	1823733	100,0
у тому числі за рахунок		
коштів державного бюджету	56692	3,1
коштів місцевих бюджетів	414478	22,7
власних коштів підприємств та організацій	1051043	57,6
кредитів банків та інших позик	86472	4,7
коштів населення на будівництво власних квартир	86915	4,8
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	98382	5,4
інших джерел фінансування	29751	1,6

Динаміка середньої заробітної плати за останніх 5 років

	Одиниці виміру	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Середньомісяч на заробітна плата штатних працівників	грн.	2155	2508	2682	2829	3360	4551

3. ІНФРАСТРУКТУРА

Загальний опис

Черкаси є одним з найбільших міст Правобережної України, адміністративним і територіальним центром Черкаської області. Місто є одним з найпривабливіших в Україні місць для інвестування, з промисловим і високим науковим потенціалом, розвиненою транспортною інфраструктурою, банківською системою і сприятливим підприємницьким кліматом. За щорічним рейтингом журналу «Forbes» найсприятливіших для бізнесу міст України, опублікованому в червні 2015 року, Черкаси зайняли шосту сходинку у загальному підсумку, пропустивши вперед лише такі потужні економічні центри як Одеса, Львів, Харків, Дніпропетровськ та Миколаїв. Місто займає вигідне положення на перетині важливих транспортних комунікацій та характеризується щільним автомобільним і залізничним сполученням з усіма регіонами країни та портами Азовського і Чорного морів.

Інженерна інфраструктура міста включає в себе системи теплозабезпечення (230,4 км), водопостачання (286,7 км), водовідведення (137,6 км) та газозабезпечення (488,1 км.). Комунальні послуги надаються спеціалізованими підприємствами – КП «Черкаситеплокомуненерго», КП «Черкасиводоканал», ПАТ «Черкасигаз», Відособлений підрозділ «Черкаська ТЕЦ «ПАТ «Черкаське хімволокно», ПАТ «Черкасиобленерго».

У місті зосереджені організації та установи управління міського й обласного значення, значна кількість фінансово-кредитних установ. Розвинене складське господарство, що забезпечує зберігання продукції, обслуговування галузей матеріального виробництва. Організації сільського господарства виконують в основному управлінські функції.

Черкаси характеризуються розвиненою транспортною інфраструктурою. В місті функціонують майже всі види транспорту: залізничний, автомобільний, електричний, повітряний, водний.

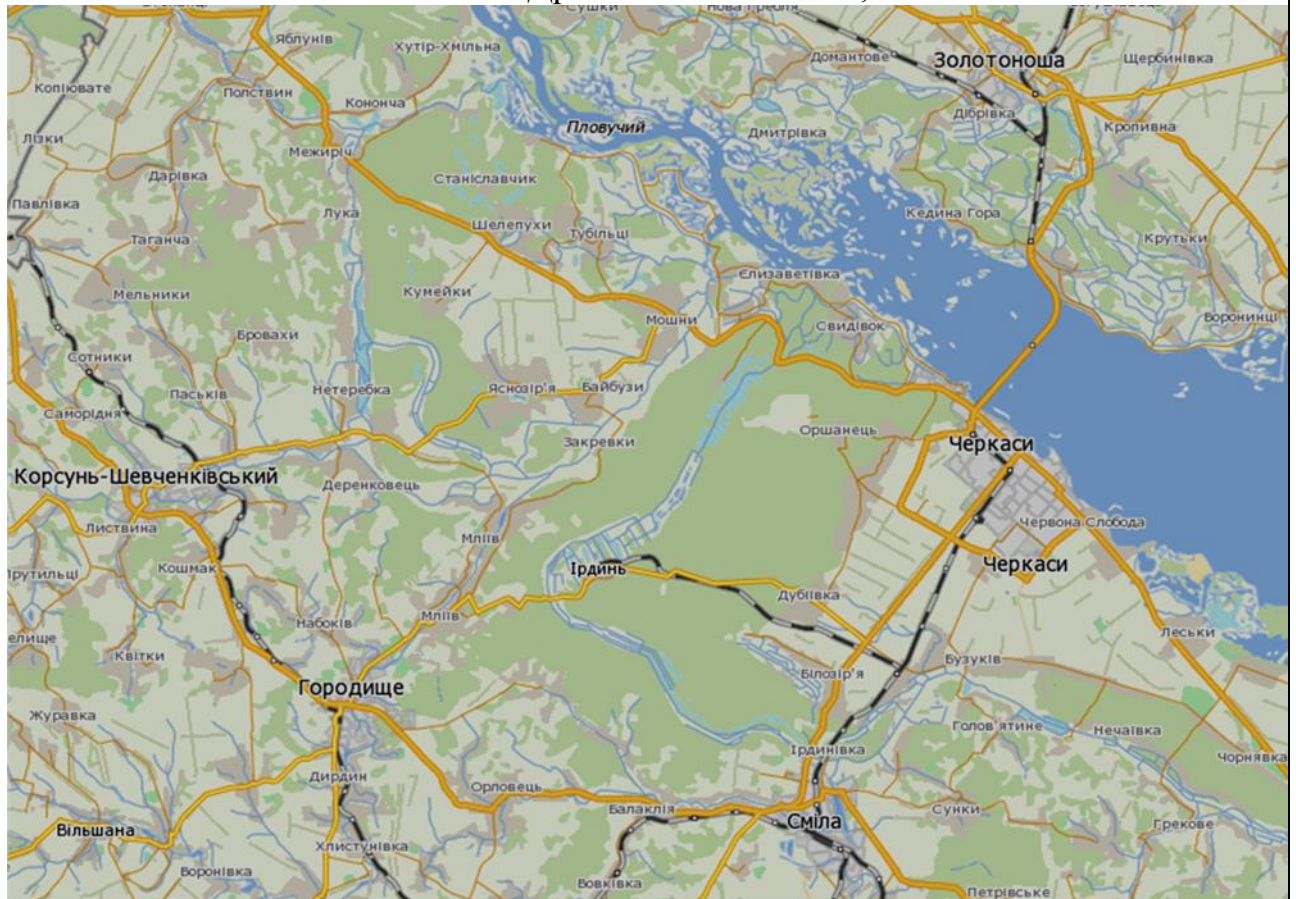
Протяжність міських доріг із твердим покриттям становить 270,1 км. Майже 60% населення міста користується послугами громадського транспорту. Щорічно міським пасажирським транспортом Черкас перевозиться понад 65 млн. пасажирів. За даними регіонального сервісного центру МВСУ в Черкаській області кількість автотранспорту, зареєстрованого в місті Черкаси: автобуси та мікроавтобуси – 1828 од., вантажні автомобілі – 12974 од., легкові автомобілі – 63489 од., мототранспорт – 3417 од.

Ключовим видом міського громадського транспорту в м. Черкаси є автомобільний, на який припадає майже дві третини всіх пасажирських перевезень в місті. Загальна кількість маршрутів автобусного громадського транспорту – 26. Загальна протяжність існуючої транспортної автобусної мережі складає 358,5 км по осі вулиць у межах міста. Кількість зупинок громадського автотранспорту сягає 395 шт. Автобусні перевезення

забезпечують 275 одиниць рухомого складу.

Через місто проходить національна автомобільна дорога Золотоноша Черкаси - Сміла - Умань (Н-16), яка забезпечує головні транспортні зв'язки міста із зовнішньою автомобільною мережею України. Крім того, поряд з містом проходять:

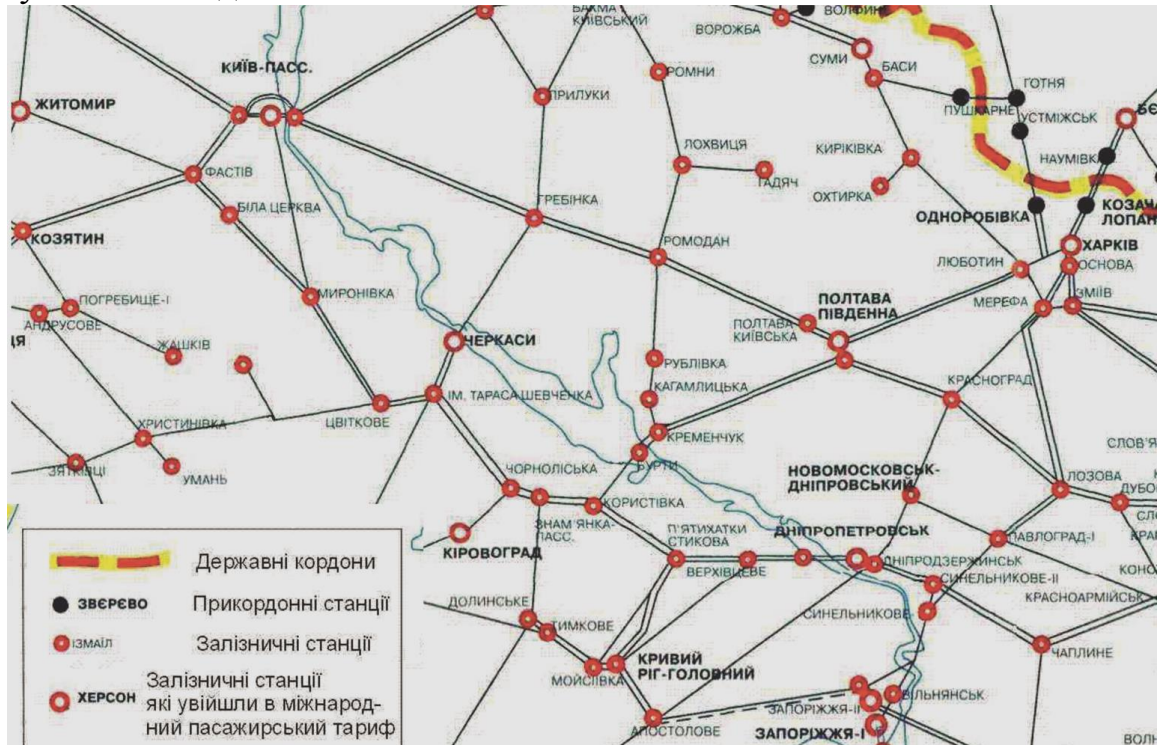
- Автомобільні дороги державного значення:
національні - Н-01 Київ - Знам'янка;
Н-08 Бориспіль – Дніпропетровськ - Запоріжжя;
регіональна - Р-10 Канів-Чигирин-Кременчук;
- Автомобільні дороги місцевого значення:
територіальні - Т-24-01 – Городище – Шпола – Бобринець - Устинівка,
Т-24-03 – Орадівка – Христинівка – Жашків - Мошни,
Т-24-08 - Шевченкове-Городище-до а/д Н-16,
Т-24-02 – Суботів – Медведівка - Кам'янка,
Т-24-09 – Драбів - Золотоноша;

Тролейбусний транспорт забезпечує близько третини пасажироперевезень. Існуюча протяжність тролейбусних маршрутів складає 127,7 км по осі вулиць. Кількість маршрутів тролейбусного руху - 12.

Містом проходить залізниця, що зв'язує дві швидкісні магістралі — Київ-Харків та Київ-Дніпропетровськ. Залізниця проходить дамбою та мостом через Кременчуцьке водосховище, що є стратегічним об'єктом державного значення. У Черкасах функціонує залізничний вокзал, з якого здійснюється регулярне сполучення з містами України. До великих промислових підприємств прокладені додаткові залізничні колії для вивезення продукції.

Місто Черкаси обслуговує одноколійна не електрифікована залізнична лінія Золотоноша - Черкаси - Сміла, яка функціонально є залізничним перемиканням між потужними залізничними напрямками Київ-Гребінка-Полтава і Миронівка - Т.Шевченка-Знам'янка. Станція Черкаси – вантажна станція 1 класу, розташована на ділянці ім.Т.Шевченка – Гребінка. Основним призначенням станції є виконання вантажної та комерційної роботи: приймання для перевезення, зберігання, навантаження, вивантаження, сортування та видача вантажів.

Річковий транспорт представлений ПАТ «Черкаський річковий порт», який розташований на правому березі Кременчуцького водосховища та обслуговує переважно вантажні перевезення. Порт експлуатує вантажний причал довжиною 590м. До вантажного причалу підходить залізнична колія від станції Змагайлівка. Флот порту перевозить переважно сипучі матеріали (до 89%), експорт - 3,4%, імпорт - 1,4% від загального складу перевезень. Порт має також пасажирський вокзал, причал, довжиною 120м та пасажирський пірс довжиною 81м. Пасажирський річковий вокзал реконструйовано і введено в дію в 2011 році, після багаторічної реконструкції.

Повітряний транспорт представлений КП «Аеропорт Черкаси» класу «В», що розташований у південно-західній частині міста і займає територію 174,463га, має одну штучну злітно-посадкову смугу розміром 2500м x 42м з асфальтно-бетонним покриттям та другу ґрунтову. На балансі КП «Аеропорт Черкаси» знаходиться: 10 літаків АН-2, вісім Л-410УВП, три вертольоти МІ-2. Відповідно до сертифікації, аеродрому дозволений прийом літаків: Боїнг 737-100, 200, 300, 800; В 737-200/200С; ТУ-154; Іл-76; АН-24, АН-26, АН-32, АН-12; а також приймає вертольоти всіх типів. Види робіт, що виконуються аеропортом: пасажирські, вантажні, тренувальні польоти. Для пасажирських перевезень служить аеровокзал на 400 пас/годину. Споруди аеропорту:

адміністративна будівля зі столовою; вантажно-комерційний склад на 120тон; 5 ангарів для літаків. Аеропорт Черкаси має хороший транспортний зв'язок з центром міста, залізничним вокзалом та автовокзалом і має всі умови розвитку на перспективу.

Місто має розгалужену систему зелених насаджень. Загальна площа парків, скверів і бульварів міста становить - 191,0 га. Рекреаційна зона міста сформувалась на базі існуючих зелених насаджень, лісів, прилеглих до міста, в районі Соснівка та вздовж Кременчуцького водосховища.

Особливості географічного положення Черкаської міжрайонної системи розселення, до якої входить 10 районів: територія розділена значним водним простором, значна чисельність населення, наявність міст-супутників поблизу Черкас. Таким чином маючи статус міста обласного значення, Черкаси, в той же час, відіграють роль районного центру Черкаського району та міжрайонного центру Черкаської області. В зону безпосереднього впливу міста Черкаси ввійшли Черкаський, Смілянський та Золотоніський райони з загальною кількістю населення близько 500 тис. осіб.

Перспектива розвитку інфраструктури Черкас пов'язана з транспортно-логістичними послугами: інтер- та мультимодальні перевезення, навантаження та розвантаження, складування та зберігання вантажів, їх обробку (комплектацію, консолідацію) тощо. Місто розташоване в центрі України, на перетині важливих транспортних магістралей України та Європи, що проходять з півночі на південь (з Росії, країн Балтії і Скандинавії у Південно-Східну Європу), та з заходу на схід (з країн Західної і Центральної Європи в Росію та країни Середньої Азії). Містом пролягають автошляхи загальнодержавного значення. В майбутньому перспективним виглядає будівництво другої частини транспортного коридору «Схід-Захід» - дороги Київ-Черкаси-Дніпропетровськ-Донецьк-Ростов-на-Дону біля межі м. Черкаси.

Черкаси – є одним з найбільших міст на Дніпрі. Головна річкова судноплавна артерія, що проходить територією України з півночі на південь, по суті, є водною частиною міжнародного транспортного коридору № 9. У перспективі за спільної зацікавленості Євросоюзу, прибалтійських країн, Польщі та Білорусі у проведенні гідротехнічних робіт Дніпро разом з Дніпро-Бузьким каналом, Бугом і Віслою з однієї сторони, в поєднанні з Західною Двіною та Даугавою — з іншої, може стати економічно вигідним водним коридором між Чорним та Балтійським морями. Відповідно і зростає потенціал Черкас як потужного порту на Дніпрі.

Перспективним виглядає проект реорганізації Черкаського аеропорту в логістично-митний центр та, як варіант - у ремонтну базу для літаків. Враховуючи, що у світі досить незначна кількість аеропортів, де можна відремонтувати літак, то авіаперевізники з багатьох країн світу залюбки замість Туреччини вибрали б значно ближчу за відстанню базу в Черкасах. Ідеальне географічне розташування, логістика та митниця забезпечили б розвиток аеропорту та міста в цілому.

Виходячи із світового досвіду розвитку туризму, для залучення туристів та екскурсантів до міста доцільно створити не тільки матеріальну базу для комфортного проживання цього контингенту але і організувати розгалужену мережу індустрії розваг і спорту. Як в місті, так і на прилеглих територіях, існують сприятливі умови для розвитку індустрії спорту і розваг. В рекреаційній прибережній зоні пропонується будівництво олімпійської веслувальної дистанції, яхт-клубу, аквапарку, парку розваг, історичного парку, парку для проведення історичних ігор, на території якого можливо проводити масові заходи, і ряд інших об'єктів обслуговуючого та розважального характеру.

На подальшу перспективу можливий розвиток населеного пункту на прилеглих територіях з урахуванням використання територій у південно-східному напрямку, в районі вул. Героїв Холодного Яру і села Червона Слобода. Села Хутори і Червона Слобода мають тісні транспортні та інші зв'язки з м. Черкаси, що додатково сприяє розвитку міста. Села Руська Поляна і Геронимівка також мають логістичні зв'язки, але розташовані на більшій відстані від м. Черкаси. Гостро стоїть питання будівництва сміттесортувального заводу та облаштування міського сміттєзвалища. Доцільним є будівництво нового мосту за існуючим проектом через р. Дніпро та утворення намівних територій для розвитку рекреації.

Проаналізувавши ситуацію, що склалася на території міста, можна виділити ряд недоліків існуючої планувальної структури та функціонального зонування:

- необлаштованість берегової смуги міста вздовж Кременчуцького водосховища;
- невпорядкованість та незадовільний транспортний зв'язок існуючих планувальних утворень між собою та з центром міста;
- великий транзитний транспортний потік через центральну частину міста;
- значну розчленованість міста транспортними комунікаціями та рельєфом;
- відсутність в місті достатньої кількості розв'язок на перетині основних транспортних магістралей міста та магістральних вулиць з залізницею;
- відсутність або недостатня кількість місць паркування біля громадських закладів, особливо в центральній частині міста;
- недостатня ширина існуючих вулиць, особливо в центральній частині міста;
- недостатній розвиток та благоустрій рекреаційної зони вздовж водосховища та рекреаційної зони в прилеглих лісових масивах, особливо в районі Соснівка;
- наявність в межі міста великих територій колективних садів та садівничих товариств;
- наявність великих промислово-складських територій та земель Міністерства оборони, які сьогодні використовуються неефективно;
- недостатня кількість впорядкованих місць відпочинку на акваторії Кременчуцького водосховища, відірваність сельбищної забудови від води та

місць рекреації.

У місті Черкаси діє Генеральний план, який затверджено рішенням Черкаської міської ради від 29.12.2011 року №3-505. В даний час «Інститутом Харківпроект» проводяться роботи по внесенню змін (актуалізації) Генерального плану міста.

Для зручності маломобільних груп населення, практично всі заклади комунальної власності в Черкасах облаштовані пандусами. (органи місцевого самоврядування - 5, заклади охорони здоров'я - 15, заклади соціального захисту населення - 4, органи пенсійного фонду - 2, заклади освіти - 15, заклади культури - 5, заклади фізкультури та спорту – 3). Крім того, в рамках соціальної програми «Турбота», за кошти міського бюджету, в Черкасах функціонує безкоштовний сервіс «Інва-таксі». Загалом щотижня інва-таксі обслуговує близько сорока викликів. В основному його послугами користуються інваліди молодого та середнього віку, які відвідують навчальні заклади, проходять лікування чи реабілітацію та бувають на різноманітних пізнавальних і розважальних заходах. Працює інва-таксі безкоштовно, обслуговуючи інвалідів, у будні з 8-ї ранку до 19.30 вечора.

Транспорт

Громадський транспорт	
Кількість маршрутів за видами транспорту	Автобусних – 26 Тролейбусних - 13
Залізничний транспорт	
Наявність залізничних станцій	1
Авіаційний транспорт	
Наявність аеропортів	1
Автомобільний транспорт	
Наявність автостанцій	5
Наявність автомобільних доріг	
Загальнодержавного	1 Золотоноша - Черкаси - Сміла – Умань (Н-16)
Місцевого значення	1 Канів-Чигирин-Кременчук (Р-10)
Річковий транспорт	
Наявність річкових вокзалів	1

Туризм

Кількість готелів категорії 4або 5 зірок	2
--	---

Кількість готелів категорії 2 або 3 зірки	3
Кількість об'єктів готельного господарства на booking.com на станом 1серпня 2017 р.	19
Відсоток завантаженості готелів	30,3%
Кількість туристів за рік	12991 осіб

Комунальна інфраструктура

Кількість ОСББ	307
Наявність муніципального енергетичного плану (період)	План дій для сталого енергетичного розвитку міста Черкаси на 2013-2020 роки
Загальна площа житлового фонду введеного в експлуатацію за останні 5 років	260271 м. кв.
Площа житлового фонду на душу населення	21,0

4. СОЦІАЛЬНА СФЕРА

Загальний опис

Населення м. Черкаси складає близько 282 тисяч осіб. Кожен третій мешканець міста за віком, станом здоров'я, соціальним становищем, іншими обставинами потребує соціального захисту та підтримки. Так, на сьогодні близько 30 % населення отримує пенсійні виплати, 21% є отримувачем різних видів соціальної допомоги, близько 60 % користуються житловими субсидіями.

Основними категоріями, що потребують особливої уваги з боку міської влади, є пенсіонери, особи з інвалідністю, особи, постраждалі внаслідок Чорнобильської катастрофи, ветерани війни і праці, учасники антитерористичної операції та члени їх сімей; особи або групи осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, сім'ї з дітьми, внутрішньо переміщені особи тощо. Чисельність вразливих груп населення щороку збільшується, а відповідно, виникає потреба у збільшенні кількості соціальних послуг та їх видів, комплексного підходу до подолання складних життєвих обставин мешканців м. Черкаси.

Реалізацію державної соціальної політики та соціальної політики міської влади здійснюють виконавчі органи Черкаської міської ради, бюджетні установи та недержавні суб'єкти, що надають соціальні послуги в м. Черкаси.

У м. Черкаси соціальні послуги надаються двома бюджетними установами – територіальним центром надання соціальних послуг м. Черкаси, що знаходиться за адресою: м. Черкаси, вул. Пушкіна, 13а та територіальним центром соціальної допомоги Придніпровського району м. Черкаси, що знаходиться за адресою: м. Черкаси, вул. Гвардійська, 7/5. Територіальними центрами надаються соціально-побутові, соціально-педагогічні, соціально-медичні, соціально-економічні, юридичні та інформаційні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, зокрема – дітям з інвалідністю. В середньому їх послугами користується близько 6 тисяч жителів м. Черкаси. З них – 4 тисячі осіб похилого віку, майже 2 тисяч осіб з інвалідністю, старших 18 років, 0,5 тисячі – дітей з інвалідністю. Більше 1,5 тисячі кризових сімей м. Черкаси отримують послуги з кризового втручання, влаштування до сімейних форм виховання, психологічні, юридичні, соціального супроводу, консультування та представництва інтересів, соціальної адаптації, інтеграції та реінтеграції, профілактики у Черкаському міському центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, що знаходиться за адресою: м. Черкаси, вул. Благовісна, 170.

Серед більше ніж 30 громадських об'єднань, що позиціонують свою діяльність як соціально спрямовану, майже 10 надають соціальні послуги.

З листопада 2012 року, відповідно до угоди про співпрацю, укладеної між департаментом соціальної політики та Черкаською благодійною

організацією ЛЖВ «Від серця до серця», в місті діє Центр обліку бездомних осіб. Метою укладення угоди було створення центру реінтеграції бездомних осіб та осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

На сьогодні не в повному обсязі задоволена потреба територіальної громади м. Черкаси у соціальному обслуговуванні кризових категорій населення. Враховуючи актуальність проблеми подолання насильства в сім'ї та необхідність надання соціальної підтримки жінкам, які опинилися в кризовому стані, важливим постає завдання утворення кризового центру для жінок з дітьми, що дозволить надавати комплекс соціальних послуг жінкам, які зазнали сімейного насильства, здійснювати їх соціальний супровід.

Залишається невирішеною проблема відсутності окремого відділення для тимчасового перебування бездомних осіб для можливості якісного та своєчасного проходження медичного обстеження, працевлаштування та реінтеграції в суспільство. Потребує врегулювання питання створення притулку у зимовий період, що дозволить запобігти випадкам загибелі або обмороження безпритульних осіб.

Також існує потреба щодо підтримки бездомних громадян, які пройшли ресоціалізацію, працевлаштування, але їх доходи недостатні для оренди (найму) або придбання житла.

Вирішенням проблеми може бути створення соціального готелю – закладу соціального захисту для проживання бездомних осіб, який має у своєму складі окремі номери (кімнати), проживання у якому є платним.

Потребує розробки та запровадження механізм раннього виявлення та раннього втручання, надання соціальних послуг з урахуванням виявлених потреб сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. Оскільки соціальні послуги задовольняють невідкладні потреби вразливих груп населення та не орієнтовані на запобігання виникненню складних життєвих обставин, не формують в осіб навичок реінтеграції у суспільство, це призводить до утримання значної кількості таких осіб під опікою держави, в стаціонарних інтернатних установах та закладах, внаслідок чого не реалізується право осіб проживати у громаді.

Таким чином, рівень задоволеності потреби у соціальних послугах значною мірою залишається низьким через недостатній рівень розвитку ринку соціальних послуг, відсутність належного фінансування. Одночасно у суб'єктів соціальної роботи відсутні навички використання різних механізмів фінансування вирішення соціальних проблем громади: акцент робиться лише на фінансуванні з боку бюджету, а практика залучення коштів з інших джерел не розвинута. Як наслідок, рівень незадоволеності громадян отримуваними соціальними послугами залишається стабільно високим, а інтеграція вразливих груп населення в суспільство надалі уповільнюється.

За даними державної служби зайнятості кількість зареєстрованих безробітних на кінець грудня 2016р. становила 2,5 тис. осіб. Кількість вільних робочих місць (вакантних посад), заявлених підприємствами, установами та організаціями у службі зайнятості, на кінець місяця становила 277 одиниць. При цьому навантаження незайнятого населення склало 9 осіб на 1 вільне робоче місце (вакантну посаду). Рівень зареєстрованого безробіття за грудень 2016р. порівняно з груднем 2015 року зменшився на 0,8 в. п. і склав 1,2% населення працездатного віку.

Заробітна плата станом на 01.01.2017

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств міста у 2016р. становила 4551 грн., що у 2,8 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (1600 грн.). Порівняно з 2015р. розмір заробітної плати зріс на 23,9% і становив 109,7% середньообласного рівня.

Середньомісячна заробітна плата	4551 грн.
Місячний фонд оплати праці	342453648 грн.

Заборгованість із заробітної плати

Впродовж грудня 2016р. загальна сума заборгованості із виплати заробітної плати зменшилася на 5,3% і на 1 січня 2017р. становила 6,8 млн. грн. (32,5% загальної суми боргу по області).

Сума несплаченої заробітної плати працівникам економічно активних підприємств зменшилась за грудень на 13,0% і на 1 січня 2017р. становила

2,3 млн. грн. (33,5% загальної суми боргу по місту). На підприємствах-банкрутах сума боргу склала 4,5 млн. грн. (65,6% загальної суми боргу по місту), на економічно неактивних – 60,0 тис. грн. (0,9%).

Трудові ресурси станом на 01.01.2017

Наявне населення загалом, осіб	282439
у тому числі	
молодше працездатного віку (0-14 років), осіб	37298
у працездатному віці (15-64 роки), осіб	202305
старше працездатного віку (65 років і старше), осіб	42836
Зайнято в усіх сферах економічної діяльності, осіб	75248
<i>Демографічні дані</i>	
Народилось у 2016 році, осіб	2460
Померло у 2016 році, осіб	3317
Щільність населення на 1 кв.км., осіб	3640
Міграційне сальдо, осіб	-939
Чисельність пенсіонерів, осіб	85715
у тому числі	
За віком	63421
По інвалідності	16677

Кількість найманих працівників підприємств, установ та організацій міста у 2016р. становила 75248 осіб, що складає більше третини зайнятих в економіці області. Впродовж 2016р. на підприємства міста було прийнято 20,0 тис. осіб, звільнено 22,8 тис. осіб (відповідно 26,5% та 30,4% середньооблікової кількості штатних працівників). З економічних причин працювали у режимі неповного робочого дня (тижня) 3,1% працівників (2358 осіб), що на 38,0% менше, ніж у 2015р.

Охорона здоров'я (станом на 01.01.2017)

Медичні заклади на території міста Черкаси	
Кількість медичних закладів, поліклінік, амбулаторій, профілакторіїв	38
Кількість ліжок	3810
Кількість лікарів	1940
Кількість середнього медичного персоналу	4572
Кількість санаторіїв	2
Кількість ліжок у них	310
Забезпеченість лікарняними ліжками у розрахунку на 10 тис. населення	136,1 (включаючи ліжка у медичних закладах обласної комунальної власності, що знаходяться у Черкасах)
Забезпеченість лікарями на 10 тис. населення	69,2 (включаючи лікарів медичних закладів обласної комунальної власності, що знаходяться у Черкасах)

Загальний опис

У сучасних Черкасах функціонують заклади дошкільної, шкільної, та позашкільної освіти, причому як державні, так і приватної форми власності. Окрім того в місті присутня велика кількість вищих навчальних закладів різних рівнів. Система дошкільних закладів у місті представлена розгалуженою мережею ясел і дитячих садочків — 54 заклади. Заклади середньої освіти в Черкасах представлені як загальноосвітніми (21 загально-освітня школа та єдина міська вечірня школа), так і спеціалізованими та закладами нового типу (загалом 14), до яких, зокрема, належать ліцеї (фізико-математичний та гуманітарно-правовий), гімназії (3), спеціалізовані школи (8), колегіум — Перша міська гімназія, Міська гімназія № 9 імені О. М. Луценка, Міська гімназія № 31, Черкаський фізико-математичний ліцей, Черкаський гуманітарно-правовий ліцей, Черкаський колегіум «Берегиня», спеціалізовані школи № 3, № 13, № 17, № 18, № 20, № 27, № 28 та № 33. Позашкільні освітні заклади Черкас представлені Центром дитячої та юнацької творчості, міською станцією юних техніків, Клубом юних моряків з власною флотилією, Центром туризму та спорту (ЦТКСУМ).

Вищу освіту в Черкасах надає розгалужена система ВНЗ, як державних, так і приватних. До вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації відносяться:

- Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (ЧНУ) — надає освіту за 47 спеціальностями, зокрема: біологія, економіка, історія та юриспруденція, математика, психологія, інформаційні технології, філологія, фізика, хімія, фізична культура; здійснюється підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів;
- Черкаський державний технологічний університет (ЧДТУ) — надає освіту за спеціальностями: «фінанси», «облік і аудит», «економіка підприємств», «менеджмент організацій», «програмне забезпечення автоматизованих систем», «комп'ютерні системи», «радіотехніка», «прилади точної механіки», «технологія машинобудування», «металорізальні верстати та системи», «промислове та цивільне будівництво», «екологія», «хімічна технологія неорганічних речовин», «прикладна лінгвістика», «економічна кібернетика», «електротехнічні системи електропрживання», «дизайн», «медичні прилади», «управління проектами»;
- ДВНЗ «Університет банківської справи»;
- Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України — вищий навчальний заклад системи ДСНС України, який готує рятувальників та пожежників;
- Черкаська медична академія.

Серед вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації: Черкаський державний бізнес-коледж; Черкаський комерційний технікум; Черкаський політехнічний технікум; Черкаське музичне училище ім. С.С. Гулака-Артемовського; Черкаський кооперативний економіко-правовий коледж.

Черкаси — значний культурно-освітній центр, тут працюють декілька театрів, обласна філармонія, 3 кінотеатри, численні музеї та заклади культури клубного типу. Черкасці мають змогу відпочивати у багатьох парках і скверах, відвідувати місцевий зоопарк. Черкаси є одним з небагатьох міст України, котре має свій планетарій.

Серед найбільших музеїв міста виділяються:

- Черкаський обласний краєзнавчий музей — головне зібрання матеріалів і предметів з природи та історії, етнографії, культури і сучасності Черкащини, один із найбільших краєзнавчих музеїв держави;
- Музей «Кобзаря» Тараса Шевченка — єдиний у світі музей, присвячений одній книжці;

- Черкаський художній музей — великий музей, в якому регулярно проводяться різноманітні виставки різних рівнів;
- Черкаський літературно-меморіальний музей В. Симоненка;
- Черкаський музей українського рушника — створений на початку 1990-х у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького. В експозиції міститься понад 500 вишитих рушників кінця XIX — початку XX століть, у першу чергу, з Подніпров'я; ще стільки ж зберігається в запасниках цього унікального музею.

У Черкасах діють такі театри:

- Черкаський академічний обласний український музично-драматичний театр імені Т.Г. Шевченка;
- Черкаський академічний театр ляльок;
- Молодіжний театр «Сучасник»;

У місті працює Черкаська обласна філармонія — створена 11 червня 1955 року. У її складі працюють Черкаський державний заслужений український народний хор (створений у 1957 році), Черкаський малий симфонічний оркестр, Ансамбль народної музики "Росава" (створений 1983 року) та тріо «Вербена» (колектив створено 1983 року). Відомими музичними колективами Черкас є:

- Камерний хор «Канон» — колектив створений 1991 року як ансамбль духовної музики. Від 1994 працює в складі творчого об'єднання художніх колективів Черкаської обласної ради. У репертуарі хору — доробок вітчизняних та зарубіжних композиторів від XVI століття і до наших днів, твори культової музики, авторські твори, хорові обробки інструментальних творів, а також класичні та авангардні обробки українських народних пісень;
- Капела бандуристів — колектив працює в складі об'єднання художніх колективів Черкаської обласної ради. Капела має у своєму складі колективи так званих «малих форм» — чоловічий квартет, тріо бандуристок «Мальви» та «Черкащанки»[54].

У місті функціонують 3 сучасних кінотеатри — кінопалаці Мультиплекс в ТРЦ «Любава» та в ТРЦ «Дніпро Плаза» та кінотеатр «Україна».

Значним культурним осередком у місті та архітектурною прикрасою Черкас є Палац культури «Дружба народів». В ПК працюють численні культурно-мистецькі і творчі колективи міста. У 2012 році ПК «Дружба народів» було реконструйовано. Відкриття оновленого палацу культури відбулося 8 вересня 2012 року і було приурочено до 50-річчя з дня закладки Черкаського «Азоту». І сам комплекс, і майдан перед ним, є традиційним місцем проведення різноманітних культурних заходів. Фактично «Дружба народів» є головною сценою (концертним майданчиком) міста й області, на якій виступають всі відомі виконавці України та ближнього зарубіжжя. Окрім того існує декілька палаців та будинків культури: Палац культури ім. Кулика в центрі міста та Палац молоді у південно-західному районі міста.

Упродовж багатьох років місто відоме проведенням численних фестивалів. У Черкасах неодноразово проходили музичні фестивалі — «Через терни до зірок», фестивалі джазової та рок музики «Черкаські джазові дні». Також вже традиційні фестивалі: «Сила Борщу», «Черкаська Масляна», «Іван та Марічка», «Черкаська Смакота», «Полуниця — насолода смаку», Ніч на Івана Купала, Трипільські зорі котрі проходять у Долині Троянд та парку Сосновий Бір. Останніми роками в місті започатковані фестиваль крижаних скульптур «Крижталь», «Древляндія» — фестиваль скульптур з дерева, «Живий камінь» — фестиваль скульптур із каменю. Паралельно з останнім у літньому театрі тривають «Черкаські співочі вечори».

З 2003 року в передмісті Черкас проводиться традиційний міжнародний байк-фестиваль «Тарасова Гора», який щорічно збирає в перші дні літа до кількох тисяч мотоциклістів з України, та інших країн Європи. Це найчисельніший з мотофестивалів, які проводилися в Україні за останні роки.

Черкаси — спортивне місто, відоме своїми талановитими спортсменами, олімпійськими чемпіонами та призерами престижних спортивних змагань, які представляють Україну на міжнародній арені. В 50—60 роках XX століття в місті вже успішно розвивався спорт — місцеві спортивні колективи здобували свої перемоги в міжнародних змаганнях. Так футбольна команда «Колгоспник» стала чемпіоном України серед аматорів, завоювала право виступати в першості СРСР, жіноча гандбольна освітянська команда «Буревісник» стала бронзовим призером Чемпіонату СРСР. На початку 1970-х років широкого розвитку в місті набув веслувальний спорт. На XVIII Літній Олімпіаді в Токіо (1964) Черкаси представили свого першого олімпійського чемпіона — Андрія Хіміча. У 1980—90 роки особливого поширення серед мешканців міста набув волейбол. В результаті було створено чоловічу волейбольну команду «Азот», неодноразового призера волейбольної першості СРСР та переможця кубку з волейболу СРСР, підготовлено 7 майстрів спорту міжнародного класу.

В період 1990—2000 років, жіноча волейбольна команда «Хімволокно-Круг» вигравала Кубок України та займала призові місця у суперлізі Чемпіонату України. Нині з перемінним успіхом виступають професіональні спортивні клуби міста — баскетбольна команда «Черкаські мавпи». У сезоні 2015/2016 та у сезоні 2016/2017 футбольний клуб Черкаський Дніпро виступає у Першій лізі чемпіонату України.

Спортивне життя міста проходить на аренах його спортивних закладів. Це насамперед стадіони «Центральний» та «Спартак», водно-спортивна станція, фізкультурно-оздоровчий комплекс, палаци спорту «Спартак», «Україна» та ін., спорткомплекс «Будівельник» (з боксерським рингом), басейни «Астра». Планується зведення льодового палацу. На березі Дніпра збудовано спортивно-розважальні центри — «Селена», «Бочка», «Спортохота» та ін.

Щороку в Черкасах проводяться понад 200 спортивних заходів, спартакіад, змагань, турнірів, в яких беруть участь до 10 тисяч дітей, молоді та дорослого населення міста й гостей. Серед них:

- змагання на Кубок України з аквабайку — 2008 року проводились при розважальному комплексі «Бочка». У змаганнях брали участь аквабайкери з Черкас, Одеси, Києва, Дніпра;
- змагання на Кубок Кременчуцького водосховища — 2008 року проводились при крейсерському яхт-клубу «Парус». У змаганнях брало участь 27 екіпажів із Світловодська, Кременчука, Черкас та Горішніх Плавнів;
- чемпіонат України з пляжного волейболу — 2008 року проводився на волейбольних майданчиках «Рибка»;
- всеукраїнський фестиваль сучасної хореографії «Весняний вітер» — проводиться навесні в місті з 1997 року, з 2003 року під патронатом міського голови на Кубок черкаського мера.
- чемпіонат України з карате за версією FSKA, який проводить Федерація Фунакоши Шотокан України — яка базується саме в Черкасах і п'ятий чемпіонат проводився в місті 2008 року.
- змагання на Кубок Девіса з тенісу — 2008 року змагання у Другій групі Євро-Африканської Зони проводились на kortах спортивного комплексу «Селена».

Останніми роками в місті з'являються прибічники нових видів спорту. Так, в 2006 році, в Черкасах була заснована обласна федерація бейсболу та софтболу. Хоча вона включає в себе тільки дитячі команди, але вони вже встигли заявити про себе в усій Україні, в 2009 році команді було присвоєно II юнацький розряд. За ініціативи президента федерації в червні 2010 року в місті проходив XI Чемпіонат України з бейсболу серед команд Дитячої Ліги. У 2007 році була створена і Черкаська обласна федерація хокею.

Також у Черкасах потужно розвивається дитячий баскетбол. На сьогодні клуб «Черкаські Мавпи» має шість дитячих команд, які виступають в чемпіонатах України. Це такі команди, як: «Черкаські Мавпи-01», «Черкаські Мавпи-00», «Черкаські Мавпи-99»,

«Черкаські Мавпи-98», «Черкаські Мавпи-97», та «Черкаські Мавпи-96». Уже зараз перед цими колективами ставлять вагомі завдання в чемпіонатах України та Європейській Юнацькій Лізі. Так, «Черкаські Мавпи-96» тричі поспіль ставали чемпіонами України, а в сезоні 2011—2012 зуміли посісти п'яте місце у Суперфіналі Євроліги. В результаті шестеро гравців цієї команди та головний тренер — Максим Міхельсон — утворили кістяк кадетської збірної України, яка взяла участь в «Євробаскеті-2012».

Освіта (станом на 01.01.2017)

Навчальні заклади	
<i>Кількість вищих навчальних закладів III-IV- рівнів акредитації</i>	6
Чисельність студентів	17454
<i>Кількість вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації</i>	6
Чисельність студентів	4057
<i>Кількість професійно-технічних навчальних закладів</i>	5
Чисельність учнів	2553
Чисельність викладачів	107
Чисельність педагогічних працівників	234
<i>Кількість денних загальноосвітніх навчальних закладів</i>	35 + 1 (Загальноосвітня санаторна школа-інтернат I-II ст. Черкаської обласної ради)
Чисельність учнів	25710
Чисельність педагогічних працівників	2044
<i>Кількість постійних дошкільних закладів</i>	54
Чисельність дітей	11260
Кількість педагогічних працівників	2552
Кількість установ дитячого дозвілля (державні та приватні)	5

Чисельність дітей у них	6660
Кількість початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів	6

Заклади культури (станом на 01.01.2017)

Кількість:	Один.	Кількість працюючих чол.
філармоній	1	*
театрів	2	*
кінотеатрів	3	*
бібліотек	11	109
музеїв (включаючи філіали)	5	*
будинки культури та центри дозвілля	3	*

Перелік найвизначніших пам'яток

Кількість пам'яток	Один.
історії	22
археології	22
монументального мистецтва	23
архітектури	8

Черкаські берегові схили - природоохоронна та історична заповідна територія, що міститься в місті Черкаси. Вона була створена 29 березня 1991 року згідно з рішенням Черкаського облвиконкому № 64. Заповідна територія знаходиться в самому місті і охоплює берегові схили долини ріки Дніпро, на якій зараз збудоване Кременчуцьке водосховище. Ця зона заповідана у зв'язку з найбільшою концентрацією на ній пам'яток археології на території міста Черкаси, як конкретних археологічних об'єктів, так і ділянок культурного шару. Охоплює територію у 22 тис. га і простягається від Соснівки включно до колишнього рафінадного заводу, у ширину від урізу води чи проїжджої

частини вул. Гагаріна до траверзу таких вулиць, як Хрещатик, Верхня Горова, Нижня Горова. З усібіч заповідна зона оточена зоною регульованої забудови (100—200 м завширшки), де будівництво і земляні роботи можуть відбуватися лише з дозволу і під наглядом фахівців з державного органу охорони пам'яток. Крім того, кожна з пам'яток археології має власну охоронну зону (50-200м), будівництво у якій також обмежене або заборонене. Це найдавніша територія, заселена людиною на території Черкас, тому саме тут є найбільш перспективними подальші пошуки старожитностей. Створена задля збереження комплексу найдавніших історичних пам'яток міста, зокрема, найважливішої з них — решток Черкаського замку, розташованого на Замковій горі. Саме тут археологами були знайдені важливі знахідки, які підтверджують різні етапи розвитку міста з XIV століття. У межах заповідної території нині стоїть на державному обліку близько 20 пам'яток археології віком від VII тис. до н. е. до XVIII ст. При подальших дослідженнях кількість пам'яток може бути суттєво збільшена. Серед цих пам'яток — стоянка мезоліту, поселення епохи бронзи і ранньої залізної доби, 4 городища віком не менше 2 тисячі років, могильник та поселення часів черняхівської культури (IV ст. н. е.), культурний шар пізньосередньовічного міста Черкаси (XIV—XVIII ст.) і 2 середньовічні замчища, майстерня XIX ст. Крім того, є ще ряд нововиявлених пам'яток, котрі ще не взяті на державний облік (наприклад, поселення IV—XII ст. поблизу готелю «Дніпро»), але охоронний статус яких, згідно Закону, не відрізняється від статусу вже зареєстрованих пам'яток.

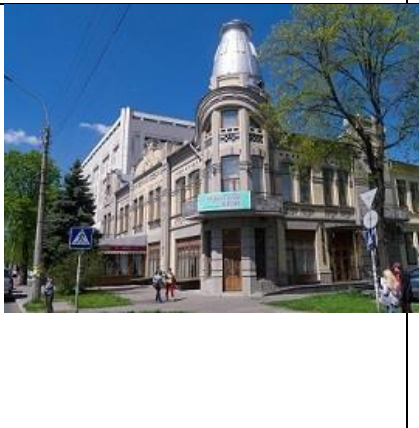
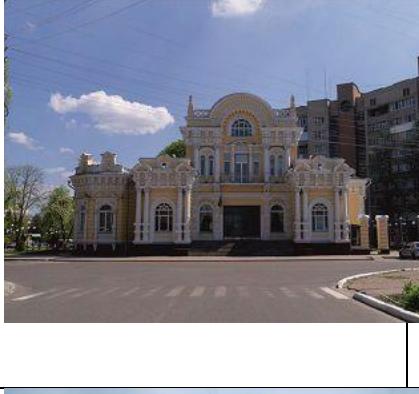
Назва	Характеристика	Фото	Адреса
<u>Міські парки</u>			
Парк «Перемоги»	Це чарівний парк із озерами, ландшафтною зоною, тінистими алеями, каскадними ставками і фонтанами. Для самих маленьких відвідувачів обладнані дитячі майданчики та атракціони, Поляна казок і чудовий міський зоопарк, один з найкращих в Україні.		Адреса: м. Черкаси, вул. Смілянська, 132

Черкаський зоопарк	В черкаському зоопарку зібрані тварини як місцевої, так і екзотичної фауни: леви, ведмеді, бізони, мавпи, верблюди, птахи. Функціонує великий тераріум. Колекція тварин налічує більше трьох тисяч екземплярів, представників 282 видів.		Адреса: м. Черкаси, вул. Смілянська, 132
Парк «Сосновий бір»	Комплекс парку «Сосновий бір», загальною площею 50 га, включає декілька зон: активного і тихого відпочинку з альпінарієм і каскадами озер, дитячий сектор, прогулянкову - оглядову зону і зону пляжів.		Розташований у північно-західній частині міста, вздовж вулиці Дахнівської
Дитячий парк	Затишний парк в центральній частині міста. Біля замкового містечка розташувалися спортивні майданчики. Парк прикрашають альпійські гірки й клумбові композиції, що створюють особливу атмосферу затишку. На території знаходяться дитячі атракціони.		Адреса: м. Черкаси, вул. Хрещатик, 176
Парк Долина Троянд	Долина троянд це парк на березі Дніпра в 500 м від центру міста. Одне з улюблених місць відпочинку городян. В останні роки використовується для проведення загальноміських свят та фестивалів. Поряд знаходиться популярний міський пляж.		Адреса: м Черкаси, вул. Гагаріна, 11
<u>Собори та Храми</u>			
Свято-Михайлівський кафедральний собор	У 2002 р в Черкасах освячений Свято-Михайлівський кафедральний собор - найбільший православний храм України (висота 72 м, довжина 58 метрів, а ширина 53 метри). Храм був зведений у візантійському стилі і розрахований на 12000 вірян.		Адреса: м. Черкаси, вул. Надпільна, 212

Свято-Троїцький кафедральний собор	Свято-Троїцький кафедральний собор відновлений в Черкасах в 1991 р поруч з Замковою горою, на якій раніше знаходився головний православний храм міста. Сьогодні є однією з головних визначних пам'яток Черкас.		Адреса: м. Черкаси, вул. Слави, 10
Буддистський храм "Білий Лотос"	Найбільший в Європі буддистський храм "Білий Лотос" заснований в Черкасах в 1988 р. послідовниками школи кунг-фу "Ша-Фут-Фань". Його прообразом є буддистський храм у Лаосі. По неділях в "Білому Лотосі" проводяться екскурсії, чайні церемонії.		Адреса: м. Черкаси, узвіз І. Франка, 4

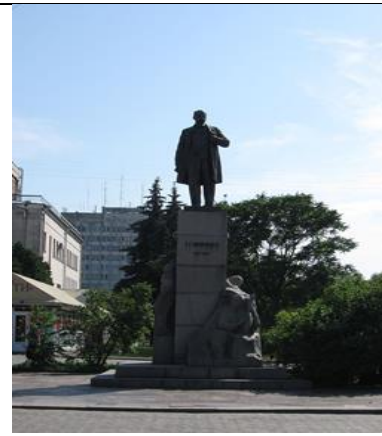
Пам'ятки архітектури

Будинок братів Цибульських	У 1852 році було збудовано будинок для черкаських підприємців братів Цибульських. Свого часу це була найвища будівля в місті. Архітектура особняка виконана з використанням стилю класицизм.		Адреса: м. Черкаси, вул. Байди Вишневецького, 37
Перша міністерська чоловіча гімназія	Ця архітектурна споруда височіє в центрі Черкас на дніпровському пагорбі над Замковим узвозом. Колись в ній розташовувалась Перша міністерська чоловіча гімназія. Зараз тут міститься музичне училище ім. С.С. Гулака - Артемовського.		Адреса: м. Черкаси, вул. Байди Вишневецького, 6
Готель «Слов'янський»	Цю споруду в Черкасах називають Блакитним палацом. Тут у XIX столітті містився готель «Слов'янський». У 1994-1998 рр. будівля була реставрована коштом Укрсоцбанку, який після реставрації в ній і розмістився.		Адреса: м. Черкаси, вул. Хрещатик, 229

Будинок Летичевського	Недалеко від центру міста вирізняється своєю оригінальною архітектурою будинок заможного підприємця Летичевського, власника однієї з тютюнових фабрик Черкас. Тепер тут розміщується Будинок жалоби.		Адреса: м. Черкаси, бульв. Шевченка, 155
Громадський банк	Будівля колишнього Громадського банку – двоповерхова цегляна споруда з куполом оригінальної форми, побудована в 1914 р. за проектом В. В. Городецького. Тепер тут міститься редакція газети "Черкаський край" та музей-квартира В.Симоненка.		Адреса: м. Черкаси, вул. Хрещатик, 251
Казенний винний склад	До 1923 р. в цьому приміщенні знаходився казенний винний склад. Основна споруда комплексу в стилі еклектики була побудована в 1887 р. Декор виконаний з облицювальної цегли. Зараз це один з корпусів Черкаського політехнічного технікуму.		Адреса: м. Черкаси, вул. Надпільна, 226
Особняк Щербини	Одним із головних символів Черкас є особняк, який був збудований у 1892 року для черкаського інженера Афанасія Щербини. Це цегляний будинок, архітектура якого виконана у стилі неоренесансу. З 1978 року тут знаходиться Палац одружень.		Адреса: м. Черкаси, вул. Небесної Сотні, 3
Жіноча гімназія	Двоповерховий мурований будинок жіночої гімназії витриманий в суворих, чітких формах неокласицизму. Вперше поріг жіночої міністерської гімназії 360 юних міщанок переступили у грудні 1905 р. Зараз це Центр дитячої та юнацької творчості.		Адреса: м. Черкаси, вул. Смілянська, 33

Гімназія Городецького	Гімназія Городецького — будинок в Черкасах, збудований польським архітектором В. В. Городецьким на початку XX століття. В 1988 році будинок був переданий Черкаській художній школі імені Данила Нарбута.		Адреса: м. Черкаси, вул. Хрещатик, 214
Будинок Белахова	Одним із найкрасивіших особняків, зведених у 1880-х роках у Черкасах, був будинок купця Белахова. Будівлю було зведено у стилі модерну з елементами ампіру. Зараз тут розміщується обласна організація Національної спілки письменників України.		Адреса: м. Черкаси, вул. Хрещатик, 219
Будинок Тиверовських	Будівля колишнього Комерційного банку була зведена у 1912 році на замовлення підприємців Тиверовських. В роки першої світової війни у будинку працювало казино, в якому виступав з концертом видатний співак Ф. І. Шаляпін. Тепер тут стоматологія, магазин, різноманітні установи.		Адреса: м. Черкаси, вул. Хрещатик, 225
Прибутковий будинок Лисака- Гаркавенка	Прибутковий будинок збудований в 1870-их роках черкаськими підприємцями Ф. І. Лисаком та М. Ф. Гаркавенком. До 1917 року він слугував як казино. З 1964 року тут перебуває один з корпусів Черкаської музичної школи №1 імені М.В.Лисенка.		Адреса: м. Черкаси, вул. Байди Вишневецького, 33

Особняк підприємця Майбороди	Будинок заклали у 1906 році. Будівництво тривало 4 роки, в результаті в місті постала оригінальна споруда, виконана переважно у стилі неокласицизму із еkleктичним вкрапленням інших стилів. Зараз у цьому приміщенні знаходиться міська СЕС.		Адреса: м. Черкаси, бульв. Шевченка, 287
Будинок Воробйова	Будинок збудований в 1879 році на замовлення міщанина П. П. Воробйова. Тривалий час в ньому розташовувалась школа-інтернат № 16. Нині тут працює Черкаський обласний Центр науково-технічної творчості учнівської молоді, який і реставрував його.		Адреса: м. Черкаси, вул. вулиця Верхня Горова, 77
Будинок лісничого	Будівля зведена у 1870-х роках, відноситься до так званих "Зразкових домівок", автором яких був архітектор Алоїзій Руска. Спершу будинок належав повітовому лісничому. Починаючи від 1970-их років тут розміщений дитячий Театр ляльок.		Адреса: м. Черкаси, вул. Небесної Сотні, 4
Будинок Лисака	Цей будинок грабар Лисак збудував у 1870-их роках як власну оселю. У 1960-их роках у приміщенні було обладнано перший міський планетарій, який працює і нині.		Адреса: м. Черкаси, вул. Байди Вишневецького, 14
Будинок Куліша	Будинок Куліша – один із особняків з альбому архітектора XIX ст. А. Руска "Зразкові фасади житлових будинків". Будинок був споруджений в 1916 році місцевими майстрами. З 70-х років господарем будинку став Черкаський клуб юних моряків з флотилією.		Адреса: м. Черкаси, бульв. Шевченка, 298

Гіперболоїдна вежа Шухова	Черкаська водонапірна вежа — одна з перших гіперболоїдних конструкцій інженера Володимира Шухова, збудована в 1914 році, коли місто використовувало для водопостачання підземні води. Таких башт у світі залишилось не більше 20.		Адреса: м. Черкаси, вул. Гетьмана Сагайдачного, 12,
<u>Пам'ятки монументального мистецтва</u>			
Пам'ятник Т.Г.Шевченку	Пам'ятник відкрито у 1964-му році, до 150-річчя Кобзаря під керівництвом скульпторів О.Олійника, М.Вронського і архітектора В.Гнезділова.		Адреса: м. Черкаси, Бульв. Шевченка, 234, біля обласного драматичного театру
Пагорб Слави	Меморіальний комплекс з монументом "Батьківщина-мати" знаходиться на вершині колишньої Замкової гори. В середньовіччі на цьому місці знаходилася Черкаська фортеця. З вершини відкривається широка панорама Кременчуцького водосховища.		Адреса: м. Черкаси, вулиця Слави
Пам'ятник Бояну	Встановлено в 1986 році уособленому образу народного воїна, трудівника і співця Бояну на честь 700-річчя утворення Черкас. Скульптор А. В. Куш, архітектор О. К. Стукалов.		Адреса: м. Черкаси, Площа 700-річчя Черкас
Пам'ятний знак Жертвам Чорнобильської трагедії	Встановлено в пам'ять про жертв Чорнобильської катастрофи. Автори пам'ятника — М. М. Теліженко та І. Й. Лавріненко		Адреса: м. Черкаси, вул. Надпільна, 212, Соборний парк

Пам'ятник Зруйнованим храмам	Встановлено в пам'ять про жертв сталінських репресій та зруйнований храм міста. Створений з бронзи. Ідея пам'ятника як меморіалу зруйнованим храмам належить владиці Софронію		Адреса: м. Черкаси, вул. Надпільна, 212, Соборний парк
Пам'ятний знак На честь 100-річчя футболу на Черкащині	Встановлено в 2005 році на честь 100-річчя розвитку футболу на Черкащині		Адреса: м. Черкаси, біля Центрального стадіону на розі вулиці Смілянської і вулиці Надпільної
Пам'ятник Пирогову М. І.	Встановлено на честь російського хірурга, анатома і педагога М. І. Пирогова		Адреса: м. Черкаси, вул. Менделєєва, на території Черкаської обласної лікарні
Погруддя Івана Підкови	Встановлено козацькому отаману Івану Підкові. Скульптор Петро Кулик, архітектор Володимир Блюсюк.		Адреса: м. Черкаси, ул. Парковий узвіз, 3, у сквері Богдана Хмельницького
Пам'ятник Симоненку В. А.	Встановлено 17 листопада 2010 на честь українського поета Василя Симоненка. Автор — скульптор В. В. Димйон		Адреса: м. Черкаси, вул. Верхня Горова, за будинком РАГСу

Памятник Богдану Хмельницькому	Встановлено у 1995 році на честь 400-річчя від дня народження українського гетьмана Богдана Хмельницького		Адреса: м. Черкаси, бульвар Шевченка, 249
Памятник Тасмничій Незнайомці	Встановлено у 2011 році біля ювелірного магазину, як збірний образ панянки 18-19 сторіччя. Автор — скульптор Олександр Гульбіс. Виготовлений із склопластику, пофарбований під бронзу		Адреса: м. Черкаси, вул. Смелянская, 36 біля магазину КЮЗ
Пам'ятник Проні Прокопівні та Голохвастову	Встановлені в 2009 році на честь персонажів відомої радянської кінокомедії «За двома зайцями». Автор — скульптор Олександр Гульбіс. Встановлено за ініціативою й коштом черкаських підприємців. Створено із склопластику, пофарбовані під бронзу		Адреса: м. Черкаси, вул. Небесної Сотні, 61, біля Дому Моді "Ніна Владі"
Скульптура Сходи знань	Встановлено у 2010 році на площі Знань перед Черкаським Державним Технологічним Університетом на честь науки та наукових знань		Адреса: м. Черкаси, бульв. Шевченка, 460

Релігія (на 01.01.2017)

Релігійні організації на території м. Черкаси	Один.
Всього громад	136
в тому числі:	
православні	49

католицькі	3
протестантські	61
мусульманські	5
буддистські	3
іудейські	4
інші	11

Фізкультура і спорт (станом на 01.01.2017)

Спортивні об'єкти:	Кількість, од.
Стадіони	2
Спортивні зали	72
Спортивні майданчики	142
Фізкультурно-оздоровчі центри	3
Стрільбища, тири	18
Плавальні басейни	4
Тренажерні зали	37
Інші спортивні споруди	50
Дитячі майданчики	-

Засоби масової інформації (станом на 01.01.2017)

ГАЗЕТИ				
Назва	ПІБ	Посада	Адреса	Телефон/факс
Місто	Дудодадова Інна Вікторівна	директор гол.	18000, вул. Благовісна, 170, к.30	33-03-89, 32-84-86, 32-84-28,
Черкаський край	Калиновська Тетяна Станіславівна	гол. редактор	18000, вул. Хрещатик, 251	37-04-96, 37-31-52 (прийм.)
Нова Доба	Очеретяна Тетяна Борисівна	гол. редактор	18000, вул. Хрещатик, 223	45-00-36, 54-20-86
7 Днів	Пархоменко Тетяна Олексіївна	гол. ред.	18002, вул. Верхня Горова, 1, перший поверх	56-15-06, 51-06-50,
Вечірні	Журило	гол.редактор	вул. Байди	45-02-71

Черкаси	Станіслав Дмитрович		Вишневецького, 37, оф. 305	
Акцент	Сергій Євстахійович Халупінський	гол.редактор		
Молодь Черкащини: Нова	Тетяна Олександрівна Лимаренко	гол. редактор	бульв. Шевченка, 266/, оф.202	
Газета по-українськи	Оксана Іванівна Прітченко	Редактор відділення	бульв. Шевченка, 266, оф. 310	33-49-85- редакція
Україна молода	Людмила Іванівна Нікітенко	власкор		
Голос України	Титаренко Лідія Іванівна	власкор		
Урядовий кур'єр	Кирей Роман Владиславович	власкор	вул. Хрещатик, 251	
Інтернет ЗМІ				
Діловий регіон	Олена Железняк	керівник		
Провінція	Борисов Віктор Олександрович	гол. редактор		36-84-68,
Прочерк	Назарій Олександрович Вівчарик	редактор	вул. Смілянська, 2, оф. 21	36-85-45 (ред.)
Прес-центр	Латишев Віталій Володимирович	гол. редактор	18002, вул. Гоголя,137,оф. 20	
Про все	Євгенія Петрівна Федоряка	Гол. редактор		
Кропива	Олександр Миколайович Безпрозваний	гол. редактор	18000, вул. Смілянська, 129	
Дзвін	Даценко Леонід Миколайович	шеф-редактор	Бульв. Шевченка, 266/1 оф. 202	
Вчасно	Галина Березенко	гол. редактор		
Вичерпно	Анастасія Чубіна	Директор	вул.Дашковича,19, оф. 67, мінус 2 поверх, «Хрещатик-сіті»	
Про головне	Інна Володимирівна Хімічук	гол. редактор журналіст		
Рідна Черкащина	Вікторія Мальована	журналіст		
Інфоміст	Єлена Вікторівна Щепак Світлана Спасібіна	Головний редактор		
ZMI.ck.ua	Сергій Вікторович Стасько	редактор	вул.Б.Вишневецького,4 7, оф.400	
Сайт «Вікка»	Сергій Могилко	редактор		
CherkassyToday	Оксана Савіцька			
ТЕЛЕБАЧЕННЯ				
Вікка	Погостинська	директор	18005,	35-31-63, 35-03-55, 35-53-

	Юлія Олександрівна		вул. Юрія Іллєнка, 27	33
Філія ПАТ «НСТУ» Черкаська регіональна дирекція «Рось»	Калініченко Михайло Михайлович	редактор новин	вул. Б. Вишневецького, 35/1, 18000	45-41-36, 45-40-15,
ГромадськеТБ	Олексій Хуторний	директор		
Ехро.TV	Ольга Мальована	ведуча/журн.		
Антена	Валерій Леонідович Воротнік		вул. Байди Вишневецького, 220	
ICTV	Ірина Володимирівна Цимбал	власкор		
INTER	Станіслав Вікторович Кухарчук	власкор		
ТК«Україна»	Євгенія Юріївна Підлісевич	власкор		
24- канал	Юлія Олександрівна Порпленко	власкор		
НТН	Ірина Володимирівна Васюра	власкор		
РАДІО				
Рось	Іващенко Олександр Миколайович	директор	Вул. Байди Вишневецького 35/1	
Свобода	Дар'я Бунякіна	власкор		

Громадські організації (станом на 01.01.2017)

Кількість зареєстрованих інституцій громадянського суспільства (громадські об'єднання, творчі та професійні спілки, благодійні фонди)

Згідно даних Головного управління юстиції у Черкаській області в місті Черкаси зареєстровані 257 громадських організацій.

Найактивніші організації (назва, вид діяльності)

Одними з найактивніших організацій в місті є Комітети самоорганізації населення. Зараз в Черкасах діє 19 комітетів самоорганізації населення, які обслуговують різну кількість населення – від 1500 до 30 000 жителів, а також охоплюють різну територію.			
КСН	ПІБ	Адреса	Графік
БЛАГОВІСНИЙ	КОТЕНКО Жанна Григорівна	Благовісна, 72	Вівт. 8.00-12.00 Пятн. 8.00-12.00
	ЧОРНОБІЛЬ Тетяна Андріївна		
БОГДАНІВСЬКИЙ	МЕЛІКОВА Оксана Петрівна	Гоголя, 390	Вівт. 9.00-11.00 Четв. 18.00-20.00
	ГРУДИНСЬКА Тетяна Анатоліївна		
ДАХНІВСЬКИЙ	МИРЗА Микола Олександрович	Карбишева, 5	Вівт. Четв. 10.00-12.00 Сер. 15.00-17.00 310-273
	ТУПИЦЬКА Людмила Дмитрівна		
ДНІПРОВСЬКИЙ	ЗДОРОВЕНКО Любов Петрівна	Подолінського, 13	Пон., Четв. 9.00-11.00 Сер. 14.00-16.00 73-23-20 р.
	ОЛЕКСІЙЧУК Марина Павлівна		
ЗЕЛЕНИЙ	ВОЛОШИН Анатолій Іванович	Чорновола, 114/2	Пон. Четв. 14.30 - 18.30
	БАРБОЙ Олена Василівна		
КАЛИНОВИЙ	МИГАЛЬ Віра Михайлівна	Чехова, 9а	Пон.-Сер.-Пт. 13.00 - 17.00
	МЕЛЬНИЧУК Роман Вікторович		
КРИВАЛІВСЬКИЙ	СТРУКОВ Ярослав В'ячеславович	Благовісна, 398	Пон. 15.00-17.00 Четв. 12.00-14.00
	ПШЕБИШЕВСЬКА Віра Андріївна		
ЛІСОВИЙ	МЕДВЕДЕНКО Надія Василівна	Олексія Панченка, 7	Вівт. 15.00-17.00 Четв. 16.00-18.00
	КВІТКА Наталія Володимирівна		
МИТНИЦЯ	ШУМІЛЕНКО Галина Миколаївна	Героїв Дніпра, 29	Пон.Пятн. 10.00-13.00 Сер. 15.00-18.00 72-54-07
	СИТАР		

	Євгенія Яківна			
ПЕРЕМОГА	ГНАТЮК Олександра Степанівна	Тараскова, 10	Вівт.16.00-18.00 Середа 16-18 Четв.10.00-12.00	
	БЕРЕЗЮК Олена Йосипівна			
ПІВДЕННИЙ	СЕЛІОНОВА Надія Олександрівна	30-річчя Перемоги22	Пон. - Четв. 17.00-19.00	
	НАГНИБІДА Ірина Олександрівна			
ПРИВОКЗАЛЬНИЙ	БОЙКО Ольга Іванівна	Хоменка, 14/2	Понеділок 9.00-11.00 Вівт. 15.00 - 19.00 Сер. 10.00 - 13.00 Четвер 15.00 -18.00 63-14-04	
	МАЙСЕРИК Тетяна Володимирівна			
ПРИПОРТОВИЙ	ДМИТРЕНКО Лідія Іванівна	б. Шевченка, 345	Вівт. 9-11 Сер. 15-17 Четв. 9.00- 11.00 73-97-03	
	МАЩЕНКО Катерина Олександрівна			
СОБОРНИЙ	НІКОНЕНКО Віктор Віталійович	Митницька, 17/1	Сер. 10.00-12.00 Четв. 12.00-14.00	
	МАКАЄВА Богдана Володимирівна			
СОСНІВСЬКИЙ	ДЕМЧЕНКО Ганна Миколаївна	Золотоніська, 2	Вівт. 15.00-17.00 Четв. 16.00-18.00	
	МОХНАР Микола Олександрович			
ХІМСЕЛИЩЕ	ВИНОКУРОВ Сергій Анатолійович	Самійла Кішки, 218	Вівт. 13.00 - 17.00 Четв. 13.00 - 17.00 64-35-00	
	ПАРХОМЕНКО Ганна Павлівна			
ЦЕНТРАЛЬНИЙ	ЖАЛБА Тетяна Леонідівна	Гоголя, 222	Сер. Пятн. - 10.00-12.00	
	МОЦНА Алла Анатоліївна			
ЧЕРКАСЬКИЙ	ПРИДАТЧУК Анна Володимирівна	Пацаєва, 53/1	Сер. 16.30-17.30	
	Недбайло Олександр Васильович			
ЯБЛУНЕВИЙ	ЛИЧКО Дмитро Юрійович	Чорновола, 162/3	Сер. 10.00-12.00 Четв. 12.00-14.00	
	ШАМШУРА Галина Вікторівна			